

694301

KÁKOSY GYÖRGY
(MEGKÉSETT DISSZERTÁCIÓ)

Világosság és Rend

VALLÁS-KRITIKA,
KÉT RÉSZBEN

Budapest, 1993

103490

✓ 17822

Világosság és Rend

Vallás-kritika,
két részben

MTAK

0 00015 79200 6

MTAK KÖNYVTÁRA
KÖNYVTÁR...
sz. 62. 01. 2002.

694301

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Vallás-kritika
két részben

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Könyvtár/19 ... 23 sz.

I. rész:

Ó-SZÖVETSÉG, MÓZES II. KÖNYVE,
az Exodus, mely oly nagy nyomatékkal szerepel,
— történelmileg nem igazolható.

Mózes II. könyvéhez (:Exodushoz:)

Egyiptomi fogság és kivonulás a fogságból.

Bibliai leírás

A zsidóknak Egyiptomba való bejövetele, a Genezisz szerint, József révén történt.

Józsefet, testvérei eladták az Ismaelitáknak, akiknek révén azután Egyiptomba kerül (1. Móz. XXXVII. 28.) Józsefet, a fáraó a legmagasabb tisztségre nevezi ki és teljhatalommal ruházza fel (1. Móz. XLI. 40, 41, 42, 43, 44.).

Egyiptomon kívül éhínség van. Jákob, küldi fiait Egyiptomba, gabonáért, ott Józseffel, testvérükkel találkoz-
nak, de nem ismerik meg, ő viszont felismeri testvéreit. (1. Móz. XLII, XLIII, XLIV.) József megismerteti magát testvéreivel (1. Móz. XLV. 4.) és meghívja az egész Jákob nemzetséget Egyiptomba (1. Móz. XLV. 9.) akik oda el is mennek, még pedig összesen 70 lélek (1. Móz. XLVI. 27.) A fáraó letelepíti őket a Gósen földjén (1. Móz. XLVII. 6.)

Új fáraó kerül a trónra, aki „Józsefet nem ismerte vala” (2. Móz. I. 8.) és a zsidókat rabszolga munkára fogja, hogy építsenek „kincs tartó városokat Pithomot és Rahámsest” (2. Móz. I. 11.)

Ugyanakkor a Fáraó megparancsolja a bábáknak, akik közül az egyik Sifra a másik Puha nevet visel, hogy a születendő zsidó fiúkat öljék meg. (2. Móz. I. 15—16.).

Isten, ki látja a zsidó nép sanyarú helyzetét elhatározza, hogy kiszabadítja őket az Egyiptomi fogságból és megparancsolja Mózesnek, hozza őket ki Egyiptomból. (2. Móz. III. 7—10.) Mózes 11 alkalommal beszél a Fáraóval, de a Fáraó nem engedi ki a zsidókat, annak ellenére, hogy Mózes sok csodát mivel (2. Móz. V—XI.)

Végül is titokban végzett előkészületek után kivonulnak. „Hatszázezer gyalog erős férfiak gyermekek nélkül” és a többi nép, jószágaikkal együtt. (2. Móz. XII. 37—38.). Így hagyták el a zsidók Egyiptomot, ahol négyszázharminc esztendeig voltak. (2. Móz. XII. 40.) A Fáraó, pedig hadseregével utánuk ment, de Mózes ketté választotta a vörös tengert és száraz lábbal átmentek a túlsó partra, míg a Fáraó serege odaveszett, az összezáródó tengerben. (2. Móz. XIV. 22. és 28.)

Történelem

Ez az esemény, amelynek a Biblia oly nagy nyomatókat ad, történelmileg semmivel sem igazolható.

Mózes 5 könyve, ha történelmi eseményekről is ír, azokat költött nevekhez, elnagyolt eseményként, teljesen megbízhatatlan kronológiával, ismerteti. Így, ha az ott leírt eseményeket a történelembe be kívánjuk helyezni, csak kombinációkra és valószínűsítésre vagyunk utalva.

Ez áll a zsidók Egyiptomi fogságára és az onnan történt kivonulásukra is.

Az ó-kori országok közül, Egyiptomot dolgozta fel a tudomány a lehető legrészletesebben. Egyiptom volt az az ó-kori állam, amely, még jelentéktelennek látszó eseményeket is leírt. A tudomány ismeri a fáraók neveit Kre. 3000-től. Ismeri ezeknek uralkodási idejét, a lezajló eseményeket, de a zsidók Egyiptomi kivonulásáról semmi feljegyzést nem talált. Már pedig, ahogy 2. Móz. XII. 37—38. fejezeteiben ez a kivonulás le van írva, az nem lehetett egy annyira jelentéktelen esemény Egyiptom számára, hogy arról krónikaik teljesen hallgassanak 600.000 fegyver forgató férfi, egy 3—4 millió körüli népet jelentett. Ekkora tömegű nép kivonulása,

még pedig az állam akarata ellenére, nem hagyott volna, egy olyan rendezett államban, mint Egyiptom semmiféle írásos nyomot? Ez teljesen kizárt. Ha ehhez még azt is hozzávesszük, hogy ennek a kivonulásnak során, egy igen jelentős egyiptomi hadsereg, de a fáraó maga is, elpusztult és az egyiptomi írások erről mégsem emlékeznek meg, akkor a történelmi feljegyzések, teljesen elvesztenék céljukat és jellegüket. Ez pedig lehetetlen. Ennek az abszurdumnak a kiküszöbölésére, a történészek és a régészek mindent elkövettek, hogy mégis valami történelmi alapot találjanak. Hiába volt minden fáradozásuk. Ennek az eseménynek nincs történelmi alapja, nincs egy olyan fix pont, amelyhez, az eseménynek akár csak egy kis töredékét is le lehessen kötni.

Mózes 5 könyve, a zsidóknak egyiptombeli szereplésével kapcsolatban, egyetlen egy fáraó nevét sem említi. Sem azt, aki József révén befogadta a zsidókat, sem annak utódát, aki őket rabszolga sorsra kárhoztatta, de azt sem, akivel Mózes 11 alkalommal tárgyalt és akinek akarata ellenére kivonultak, aki őket üldözte és hadseregével együtt, a Vörös tengerben elpusztult.

Az Exodus XII. 40 fejezete azt mondja, hogy a zsidók 430 évig laktak Egyiptomban. Mikortól számíthat ez a 430 esztendő, erre a kérdésre nem ad választ az Exodus. Kísérjük meg a Biblia adatai alapján ezt az évszámot kikombinálni:

1. számú kombináció: a Genezisz XIV. része beszámol a 4 király, 5 király elleni háborúról, melynek során Ábrahám, a dáni csatában 318 szolgájával, megveri az 5 király hadseregét és kiszabadítja Lótót a fogságból. Az 5 király között szerepel Amrafel, akit a tudomány Hamurabi, babiloniai királlyal azonosít. Ez a király történelmi személyiség, s így uralkodási ideje ismeretes. Uralkodott Kre. 1792–1750-ig. Tehát, ha Ábrahám élt, úgy abban az időben kellett élnie.

A dáni csata dátumát, a Genezisz XIV. 5 alapján, Kre. 1779-re tehetjük.

Ábrahám, akkor kb. 85 éves lehetett, mert a Genezisz XVI. 16. szerint, 86 éves volt amikor Ismael nevű fia született. Ez pedig a dáni csata után történt.

A Genezisz XXV. 7. szerint, Ábrahám 175 éves korban halt meg, tehát, a fenti számok figyelembevételével Kre. 1864-ben születhetett.

A Genezisz XXI. 5. szerint, Ábrahám 100 éves volt, amikor Izsák született, így akkor, Kre. 1764-t írhattak.

Izsák 60 éves volt, amikor Jákob született (1. Móz. XXV. 26.)

Izsák élt 180 évet (1. Móz. XXXV. 28.) Ez azt jelenti, hogy meghalt Kre. 1584-ben, amikor is Jákób 120 éves volt.

Ebben az időben, Jákób fiát, Józsefet, testvérei eladják az ismaelitáknak. József akkor 17 éves volt (1. Móz. XXXVII 2.) Ezek szerint József Kre. 1601-ben születhetett.

A Genezisz L. 26. része szerint, József 110 éves korában halt meg „és azt drága kenettel megkenték és koporsóba helyezték, Egyiptomban”. Tehát rangjához illően, mert ezek szerint még annak a Fáraónak az uralkodása alatt halhatott meg, aki őt kedvelte. Ugyanis, az Exodus I. 8. szerint: „Azonközben új Király támadta Egyiptom országán, ki Józsefet nem ismerte vala.”

Ha már most annak a Fáraónak, aki Józsefet „ismerte”, uralkodási idejét 40 évre becsüljük, akkor József 70 éves lehetett, amikor Jákób és nemzetsége Egyiptomba bevonult, ez pedig lehetett Kre. 1531-ben.

Az Exodus szerint, a zsidók 430 évig laktak Egyiptomban, kivonulásuk tehát Kre. 1101-ben következett volna be.

2. számú kombináció: a hagyomány szerint Mózes Kre. 1300-ban született és Kre. 1180-ban halt meg.

Az Exodus VII. 7. szerint Mózes 80 éves volt az egyiptomi missió alkalmával. Ezeknek a számoknak a tükrében, a kivonulás Kre. 1220-ban történt volna. A bevonulás, pedig Kre. 1650-ben.

3. számú kombináció: A Királyok könyve VI. rész 1 verse, azt mondja, hogy Salamon király, az Egyiptomból való kivonulás 480-ik esztendejében, saját uralkodásának 4-ik évében, kezdte el építeni a jeruzsálemi templomot.

Salamon király Kre. kb. 950—910-ig uralkodott.

Ezek szerint a kivonulás Kre. 1426-ban, a bevonulás, pedig 1856-ban történt volna.

4. számú kombináció: a zsidók átvették az ókori népek szokásos számítását, nevezetesen azt, hogy egy generáció élettartamát 40 évben, számolták. Ha ezt a 40 éves periódust figyelembe vesszük, akkor a következő számítás adódik:

A zsidók történetében egy fix, történelmi dátum ismeretes és pedig a babilonai fogságuk ideje. Ennek kezdete Kre. 586 vége pedig Kre. 515.

A babilonai fogságtól visszafelé számolva Mózesig, 23 generáció élt, Jehozadáig, aki alatt a zsidók a babilonai fogságba kerültek. Ez a 23 generáció Áron egyenes ági leszármazottjai voltak. (1. Kró. VI. 3—15.)

$23 \times 40 = 920$ év, ha ezt a babilonai fogság kezdeti évéhez hozzáadjuk, akkor megkapnánk a kivonulás évét Kre. 1506-t. A bevonulás éve ezek szerint Kre. 1936 lenne.

Összefoglalva, a négy kombináció a következő évszámokat adja:

	<i>kivonulás</i>	<i>bevonulás</i>
1-s szerint	1101	1531
2-s "	1220	1650
3-s "	1426	1856
4-s "	1506	1936

Mindegyik számítás a Biblia kronológiája szerint lett kiszámítva, ill. megbecsülve és az egyes számítások mégis évszázadokat kitevő eltéréseket mutatnak.

Ezzel kapcsolatban van még egy érthetetlenség. Az Exodus szerint az egyiptomi fogság 430 évig tartott. Már pedig a generációkban való számítás alapján ez a szám Jákóbtól Mózesig, mindössze 160 évet eredményez. A Krónika I könyve II. rész 1—2. fejezete felsorolja Jákob fiait, majd a VI rész 1—3 fejezete a Lévi fiait. Mózes Lévi törzsből származott. Így leszármazása a következő:

Jákob, ennek fia Lévi, ennek fia Kéhát, ennek fia Amrá, ennek fia Mózes. Ez összesen, Jákob nélkül 4 generá-

ció vagyis 160 év, Jákobbal együtt 5 generáció, vagyis 200 év, de semmi esetre sem 430 év.

Már pedig, hogy ennek a generációkban való számolásnak van valami alapja, ha nem is teljesen pontos, azt az alábbi példa bizonyítja:

A templom építésétől a babiloniai fogságig, az 1. Kró. VI. 11—14 része 9 generációt sorol fel. 9 generáció 360 év. A babiloniai fogság Kre. 586-ban következett be, ha ehhez hozzáadjuk a 9 generáció korát, vagyis 360-t, megkapjuk a templom építés korát, Kre. 946-t.

Ami már most az egyiptomi kivonulás idejét illeti, meg kell állapítani a következőket:

az 1-s számítás szerinti Kre. 1101

a 3-s számítás szerinti Kre. 1426 és

a 4-s számítás szerinti Kre. 1506

ellentmondana annak az állításnak, hogy Mózes vezette ki a zsidó népet Egyiptomból. Hiszen Mózes, a hagyomány szerint Kre. 1300-ban született és Kre. 1180-ban halt meg.

A 2-s számítás, mely szerint a kivonulás Kre. 1220-ban történt volna, számszakilag megalapozott. Mózes akkor 80 éves volt. A kivonult zsidó nép 40 évig vándorolt a pusztában, Mózes pedig 120 éves korában meghalt. Itt a számok egyeznek. Nézzük meg, hogy ebben a korban, melyik fáraó uralkodott Egyiptomban.

Kre. 1292—1225-ig II. Ramses

Kre. 1225—1215-ig Merenptah

Ha a kivonulás Kre. 1220-ban történt, úgy az, ezek szerint, csak Merenptah fáraó alatt történhetett. De itt megint egy ellentmondás van. Merenptah Kre. 1215-ben halt meg, és nem pusztult el a Vörös tengerben Kre. 1220-ban. 5 év, ilyen nagy korszakoknál nem játszana szerepet, lehet hogy a kivonulás Kre. 1215-ben történt, de akkor Merenptah holtteste a tenger fenekén kellene legyen. Ezzel szemben múmiá-

ját, szabályszerűen bebalzsamozva megtalálták — a fáraó sírjában.

Akkor talán egy másik fáraó volt az üldöző és az pusztult volna el a tengerben? Az egyiptológusok számba vették a gyanús fáraókat és Kre. 1465—1000 ig-megvizsgálták ezeknek múmiáit. Így IV. Thothmesz, IV. Amenhotep, Tutenkhamen, II. Ramses, Merenptah, III, IV, V és VI. Ramses múmiáit és megállapították, hogy mindegyik a helyén van, szabályszerűen bebalzsamozva, fáraói pompával eltemetve. Egy sem hiányzik a sorozatból.

Így érthető, hogy az egyiptomi krónikák nem foglalkoztak a „kivonulással”, ugyanis az egyiptomi krónikák történelmet írtak.

Ehhez a mesébe illő eseményhez, az Exodus XII. 37—38 része mesébe illő létszámmal is szolgál, amennyiben elmondja, hogy „600.000 gyalog erős férfiak” vonultak ki a többi néppel. Ez a fantasztikus szám csak a harc képes férfiakra vonatkozik, amely feltételez egy 3—4 milliós néptömeget. Egy ilyen néptömeg, egy állam teljes lakosságát jelenti, és abban az időben Egyiptomnak sem volt sokkal több lakosa. A 600 ezres hadsereggel pedig, ebben a korban, nem pusztában vándorolni, hanem a világot meghódítani lehetett volna. II. Ramses, egyiptomi királynak a hettiták ellen vívott, kádesi csatában, mindössze 20.000 főből álló hadserege volt. De ennek a számnak fantasztikus voltát misem igazolja jobban, mint a Krályok II. könyvének XXIV. rész 16-ik fejezete: „Annakfelette minden hadakozó férfiakat hétezret és ezer mives embereket és kapuállókat, minden erős és hadra alkalmasokat elvive a Babilonbeli Király fogva Babiloniába.”

Ez pedig Kre. 586-ban volt, amikor már a zsidó népnek saját állama volt, saját hadsereggel rendelkezett. Vagyis, 600 évvel az egyiptomi kivonulás után, az önálló zsidó állam sem rendelkezett 600 ezer harcos férfivel.

Hogy mennyi lehetett a zsidó nép létszáma, azt Esdrás könyvének II. rész 64 és 65 fejezete alapján meg lehet ítélni. Ezen a helyen, Esdrás számokban fejezi ki a babiloniai fogságból visszatérő zsidóság létszámát, az alábbiak szerint: „Mind az egész gyülekezet mindenestül negyvenkét ezer háromszáz hatvan.

Szolgák szolgálólányokon kívül, kik valának hétezen háromezren és harmincheten . . .”

Vagyis összesen: 49.697 fő.

Hová lett az a, hozzávetőleg, 3—4 milliónyi nép mely olyan szapora volt, hogy 70 lélekből, Egyiptomban, 430 év alatt, erre a létszámmra felduzzadt?

E mellett a Bibliában leírt ún. „Egyiptomi fogság” legendája mellett, nem érdektelen az a legenda, amelyik Mózesről szól.

A Biblia — 2. Móz. II. 1—2. — a következőket írja Mózesről:

„Elméne pedig egy Lévi nemzetségből való férfiú és vőn magának feleséget ugyanazon Lévi nemzetéből.

Teherbe esék pedig az asszony és szüle fiat. Ki mikor látta volna, hogy szép gyermek volna, elrejté azt három hónapig.”

A továbbiakban megtudjuk, hogy gyékényből font egy ládát és abba helyezte el a gyermeket, majd a gyermeket és a ládát elhelyezte a folyó sásába.

A fáraó leánya megtalálta a gyermeket és Mózes nevet adta neki, mondva: „a vízből vettem ki őtet.” (2. Móz. II. 10.)

Ehhez a szüksézáví, homályos, bibliai leíráshoz kapcsolódik egy zsidó legenda, mely azonban sokkal részletesebben, történelmi személyek megjelölésével, történelmi korba helyezi Mózes születését.

A legendát Kodolányi János: Égő csipkebokor című regényében dolgozta fel.

Szól a legenda a következőképpen:

III. Amenhotep, egyiptomi fáraónak és Tiy nevű feleségének volt egy Szetamoni nevű leánya, ki tiltott viszonyban élt egy ismeretlen katonatiszttel. Ebből a viszonyból született egy fiú, — kit anyja Fiú-nak — Moszénak nevezett el.

Az egyiptomi nyelvben Mósze, fiú gyermeket jelent. Erre számtalan utalás van, mint pl. Tutmósze, Rámósze, Ahmósze stb. amely nevek azt jelentik, hogy Tut isten fia, Rá isten fia, Ahmon isten fia stb.

Szetamon hercegnő, hogy a tilos viszonyból származó gyermek születését eltitkolja, elköltözik a thebai udvarból a memphisi palotába és ott hozza a világra gyermekét. Egyik

szolgálójával megbeszéli, hogy a gyermeket gyékénykosárban helyezze el a Nílus nádasába. Ennek megtörténte után egész udvari kíséretével kivonul a Nílushoz, fürdés ürügyén, ott „megtalálja” a kosárban lévő gyermeket és felkiált: „Mószé, Mószé (fiú, fiú) a vízből emeltelek ki, most születél másodszor.”

Ezt a jelenetet látja Mirjám, Ámrám héber ember leánya, akit Szetamon hg. nő is észrevesz és magyarázatként azt mondja Mirjámnak, hogy íme most talált egy fiú gyermeket, akit valószínűleg héber szülei kitettek a nádasba, jó lenne, ha Mirjám találna egy héber asszonyt, aki táplálná a gyermeket.

Mirjám, saját édesanyját ajánlja, aki pár hete életet adott egy fiú gyermeknek. A héber asszony kit, Mirjám elhívott — Józabet — Ámrám felesége vállalja Mószé dajkálását.

Így kerül Mószé, Szetamon hg. nő fia, III Amenhotep fáraó unokája, Ámrám és Józabet héber házaspár házához és így lesz Mirjám és Áron testvére.

Ámrám és Józabet valóban lévi nemzetségből valók, akik Mószét 6 éves koráig nevelik majd utána, Szetamon hg. nő kívánságára, mint annak fogadott fiát, neki adják át. Így kerül Mószé a men-noferi, (memfiszi) királyi palotába ahol édesanyja a legkiválóbb egyiptomi tudósokkal nevelteti, mint egyiptomi herceget. III. Amenhotep fáraó — kinek kb. Mószéval egyidőben született fia, — nagyon kedveli Mószét, úgy kezeli mint unokáját, anélkül, hogy születésének körülményeit ismerné.

Egyiptomban, III. Amenhotep idejében elkezdődik egy vallási reform végrehajtása, amit még az előző fáraó, IV. Tutmoszeé, tervbe vett. Ennek lényege, egy, eszmei istenbe vetett hit, az eddigi több isten hitttel szemben. Ennek az eszmei istennek neve: Aton, az eddigi főistennek neve volt Amon.

Ahhoz, hogy az új vallásnak minnél több híve legyen, királyi rendeletre, minden család tartozik első szülött fiát Aton szolgálatára rendelni. Ez, természetesen ellenszenvet vált ki, az egyiptomiak körében is, de főleg az ott letelepült héberek között. Így szokásba jött, hogy letagadják az első-

szülött fiút, vagy kiteszik a Nílus partjára, mondván így is úgy is elveszett a család számára. Ezt a szokást használta ki Szetamon hg. nő, amikor Mószét a nádasba helyezte el.

III. Amenhotep fáraó halála után, fia IV. Amenhotep kerül trónra (Kre. 1370—1354) kb. 16—17 éves korában, nevét az új valláskiszélesítése érdekében Ekhnaton-ra változtatja meg, székhelyét áthelyezi Thébából az újonnan épített Ekhetaton-ba, a régi Amon egyházat felszámolja, vagyonát az Áton egyháznak adja és Heliopoliszban (egyiptomi néven An, bibliai néven Ón) számukra központot létesít. IV. Amenhotep és Mósze, aki a fáraóval egyidős igazi testvéri viszonyban él.

Mószé An-ban, az új, egy eszmei istent hirdető vallásban nevelkedik és eléri a legmagasabb beavatottsági papi rendfokozatot. Ekkor kb. 19—20 éves.

IV. Amenhotep kinevezi Mószét, királyi herceget, a Delta vidék, Gósem tartomány alkirályá.

Mószé, a megbízásnak eleget tesz és mielőtt elfoglalja hivatalát álnéven — Uszirszaft — kereskedőként járja be az egész tartományt, hogy a viszonyokkal megismerkedjen.

(Itt meg kell jegyezni: Uszirisz, másnéven Ozirisz, az egyiptomi mondák szerint Egyiptom megalapítója, aki a népnek meghozta a tudást) Mószé, mint a Delta — Gósem — alkirálya felháborodik azon, hogy milyen kegyetlenül bánnak a kényszermunkára ítélt lakossággal, főleg a héberekkal. Szemtanúja, amikor egy Maror nevezetű felügyelő ütleget egy hébert. Ez a jelenet kihozza a sodrából és leüti a felügyelőt.

E miatt a gyilkosság miatt kénytelen menekülni és mint Uszirszaft kerül el Midiánba.

(Midián földje: a mai Akabai öböl környékén terült el.)

Midiánban, Mószé felkeresi Jetró-főpapot, akit még gyermekkorából ismer, mikoris az mint midiani követ szolgálatot teljesített III. Amenhotep udvarában.

Mószé feleségül veszi Jetró lányát, Ciporát és két gyermek atyja lesz. Az idősebbik fia Gerzson, a fiatalabbik Eleázár. Tevékenysége, hogy Jetró egyházközösségét látogatja. Ezek során, egy alkalommal jelenést lát: az égő csipkebokrot és

belőle megszólal az Úr hangja, aki Mószé számára azt az utasítást adja, hogy szabadítsa ki a zsidó népet az egyiptomi fogságból.

Isten kimondja azt a nevét, melyet nem szabad kiejteni: Jahwe.

(E névnek magyarázata: a mindent teremtő. Két részből tevődik össze: Ja = hímteremtő, Hewah = nőteremtő — Éva).

Mószé, azonnal indul feladatának teljesítésére. Útja, Egyiptom felé, a Szináj félsziget felé vezet, ahol kőbányákban a kényszermunkára elítélt héberek dolgoznak. Ezeket munka megtagadásra szervezi be és utasítja, hogy készüljenek Egyiptom elhagyására, majd, ha ő visszajön.

Mószé 10 évi távollét után jön vissza Egyiptomba, azaz Gósenbe.

Egyiptomban ezidő alatt komoly változások következtek be.

IV. Amenhotep meghalt, fiú utód nélkül. Két fogadott fia volt: Tutenkámon és Szemenkharé. A birodalmat a két utód megosztotta. Tutenkámon a középső és déli részt bírta, míg Szemenkharé az északi, a Delta vidéket, tehát Gósem tartományát.

A két uralkodó vetélykedése, a régi, elnyomott Amon vallás feléléde, megosztotta a népet és vezetőit. Hozzájárulnak a természeti katasztrófák (a Nílus áradásának elmaradása, ill. korábbi megérkezése), úgy hogy általános elégedetlenség uralkodik. Lázadások minden naposak.

Ebben a légkörben kezdi el Mószé a tárgyalást Szemenkharé fáraóval, hogy engedje ki a zsidókat.

Többszöri sikertelen tárgyalás után a fáraó beleegyezik és a nép Mósze vezetésével átlépi Egyiptom határát, azzal a céllal, hogy Meribat Kadesbe elvonuljon. Ez a hely, ugyanis a héber szabadon élő törzsek találkozó helye.

Közben a fáraó meggondolja magát, sereget gyűjt és üldözőbe veszi Mószét.

Mószé időben értesült erről és megváltoztatja eredeti útvonalát, vissza kanyarodik a Nílushoz és ott bevárja az üldöző sereget, egy olyan helyen, amely csak a Nílus árterületén keresztül közelíthető meg, még pedig csak apály

idején. Az egyiptomi sereg a terepet nem ismerve felvonul, de a bekövetkező dagály megsemmisíti őket.

Mószé és a kivándorló zsidók pedig folytatják útjukat a színei pusztában.

A Mószé által vezetett nép igen heterogén összetételű volt. Minden törzs a maga szokásaival élt, saját külön istenét tisztelte és annak áldozott. A Gád, Él, Bál, Moloh stb. isten hívei egymás szokásait nem tartották tiszteletben, sőt megvetésben részesítették. Így gyakoriak voltak a viszálykodások a különböző törzsek között.

Mószé, ki az egy eszmei isten szolgálatában állt, s ennek a szolgálatnak legmagasabb fokú beavatottja volt, egységes vallási felfogást, egységes szokásokat akart meghonosítani, a menekülő zsidók között.

Elrendelte az összes bálványok megsemmisítését és meghirdette a népnek az új, eszmei istenben való hitet.

Ez természetesen nem ment lázadás nélkül. A nép ragaszkodott régi tradícióihoz. A láthatatlan Istent nem tudta felfogni. A régiektől eltiltották, az újat nem érzékelté, annál is inkább mert az új hitnek nem voltak meg a törvényei és így nem tudta, mit szabad, mit nem szabad tennie. Mószé elhatározta, hogy a népnek új törvényt ad.

Felment a színei hegyre, ahol istennel társalgott és annak sugalmazására hozta meg az új törvényt.

Az új törvény készítése teljesen az egyiptomi ceremóniáknak megfelelően történt. Villámlások, dörgések közepette. (Hiszen Mószé ismerte, mint beavatott az egyiptomi törvények kihirdetésének összes külső, hatást keltő módszereit.)

Az új törvény (a X. parancsolat) elkészült zafír táblákon, de amikor Mószé leszállt a hegyről, hogy kihirdesse a törvényt, tapasztalnia kellett, hogy a nép, visszatért a régi bálványimádáshoz. Maga Áron is részt vett ezen a régi bálványimádási szertartáson.

Mószé haragjában összetörte, még kihirdetés előtt a zafír táblákat, de a bálványokat is. (Lásd: 2. Móz. XXXII. részt.)

Ezekután Mószé ismét visszament a színei hegyre és ott új táblát készített „hasonlókat az előbbiekhöz” (Lásd 2. Móz. XXXIV. rész.)

Ezt a törvényt aztán kihirdette a népnek.

(Megjegyzés: A két féle törvény szövegét a Biblia nem azonos módon ismerteti. Az első, az a X. parancsolat, amelyet mindenki ismer, amit iskolákban tanítanak. Lásd: 2. Móz. XX. rész.

Ez a X. parancsolat egy rideg parancsoló hangnemben írt utasítás. Olyan utasítás, melyet egy alacsonyfokú, nomadizáló nép is megért.

De ez a parancsolat nem lett kihirdetve. A másik X. parancsolat, bár hangja utasítás szerű, tanácsadó jellegű egy olyan nép számára, amely már letelepült, amely már földműveléssel foglalkozik.

Lásd: 2. Móz. XXXIV. rész.

A zsidó nép a színei félszigeten még nem volt letelepült állapotban, még nomadizált, még kereste az új letelepülési helyét. Így feltehetően ezt a második, — tehát kihirdetett — X. parancsolatot Mózes nem is adhatta a népnek, mert Mózes, még a hagyományok szerint sem érte meg azt az időt amikor a zsidó nép véglegesen letelepült.)

A legenda szerint, Mósze még Egyiptomban bevezette a körülmetélést, hogy ezzel az egyiptomi szokással, ne lehessen különbséget tenni egyiptomi és héber között.

Ugyancsak a legenda szerint Mósze, ismét egyiptomi mintára elrendelte, a törvény kihirdetése után, hogy minden család elsőszülött fiát tartozik a levitáknak papi nevelés céljára átengedni.

Mikor a pusztai vándorlás eléri Meribat Kadest ismét zendülés tör ki a nép között.

A nép nem tud megbarátkozni azzal, hogy áldozatokat nem mutathat be, régi szokásához híven. Nem érti, hogy az új, eszmei isten miért láthatatlan, miért nincs neki bálványképe, amely előtt áldozhatna a nép.

Lázadozik továbbá azért is, mert olyan kilátások vannak, hogy az ígért földjét csak harc árán tudják majd elfoglalni.

Lázadozik a nép azért is, mert Áron lett a főpap, aki levi törzsbeli s így ennek a törzsnek előnyösebb a helyzete a többiekkel szemben.

Ezt a lázadást szítja Koráh, héber származású, volt egyiptomi kincstárnok.

Mószé tárgyalást kezdeményez a lázadókkal és meghívja őket a másnapi istentiszteletre, ahol illatos áldozatok bemutatása után rendezni kívánja a vitát.

Másnap 250 vezető, élükön Koráhhval, megjelenik a templom céljára kialakított sátorban, mindenki elhozza a maga áldozati kelyhét, Áron pedig kiszolgáltatja hozzá a füstölő illatszereket.

Mind a 250 fő, mérges gázok hatása alatt meghal.

A nép tovább vándorol a Hór hegység felé. Az elégedetlenség színleg elcsendesül, a vezetők elpusztultak.

A nép Áronra tekint bizalommal, mert tőle várja, hogy Mószéval szemben ő lépjen fel. Mószé előtt Áron gyanússá válik, hiszen sok mindent eltanult tőle Áron. Fél, hogy a beavatottak titkát kifecsegi, ezért elhatározza, hogy Áronnak meg kell halnia. Közli Áronnal, hogy Isten parancsa szerint neki meg kell halnia. Meghívja Áront egy szikla barlangba, hogy ott Isten parancsát maga is hallja, ott végez Áronnal.

Főpapi utódja, Áron fia Elizár lett, akiben Áron tovább él.

A nép megrendüléssel fogadja Áron halálát. Ez újabb okot szolgáltat a zendüléshez. Mószé érzi, hogy hatalma megrendült. Utódjául Jozsuát szemeli ki.

A nép nyílt lázadásba tör és megkövezi Mószét. Utódjául elfogadja Jozsuát, aki azonnal újból bevezeti az áldozat bemutatásokat, amelyeket Mószé megtiltott.

Eddig szól a legenda.

(Megjegyzés: A 250 vezető halálával kapcsolatban lásd:

4. Móz. XVI. rész. és XXV. 10.)

Áron halálával kapcsolatban, lásd 4. Móz. XX. 22–29.

Mózes halálával kapcsolatban, lásd 5. Móz. XXXIV. 5–6.)

* * *

Mózes születésével kapcsolatban a Biblia szűkszavúan, levita származásúnak, Ámrám és Józabet gyermekének mutatja be Mózeszt.

Arra nem ad magyarázatot, hogy miért kellett Mózeszt gyékénykosárba rakva a Nílus nádasában elhelyezni. Ámrám-

nak és Jozabetnek, Mózes nem volt elsőszülött gyermeke, hogy azt a fáraói rendelkezés értelmében az Aton papjainak kellett volna átadni.

Egy régi, Kre. 2400 év körül keletkezett sumer monda szerint, az első akkád király I. Sarrukino (Szargon) ugyanolyan misztikus módon született.

Sarrukino történelmi személyiség volt. Az általa alapított akkád királyság 200 éven át tartotta megszállva a sumerek államát. Kre. 2200-ig 10 akkád uralkodó uralkodott. Az akkádok semiták voltak. Talán az első semita törzs, mely államot létesített. Az ő első királyuk mítikus születésű körülményeit miért nem vehette volna példaként, a Mózes könyveit író személy?

Mózesrel kapcsolatban a Biblia semmi történelmi támpontot nem nyújt. Mindössze annyit mond, hogy Mózes 80 éves volt amikor megkezdte egyiptomi misszióját, 40 évig vándorolt a pusztában a kiszabadított zsidó néppel és 120 éves volt amikor meghalt.

Hogy a zsidók mikor kerültek egyiptomi fogságba, mikor születetett Mózes és mikor történt az egyiptomi kivonulás, azt a Biblia kronológiája alapján összeállított kombinációkból látható, hogy az események között semmi egyezés nem állapítható meg.

A bibliától függetlenül élő legenda, viszont Mózes születését egy történelmileg létező korszakba helyezi, történelmileg létező személyekkel veszi körül és magából Mózesből egy történelmi alakot képez.

Ha Mózes valóban ebben, a legenda által leírt történelmi időben született és élt, tehát, hogyha a legendának van valami köze a történelemhez, akkor érdemes rámutatni a legenda és a Bibliai leírás közötti ellentmondásokra.

Mózes, a Biblia szerint levita szülők gyermeke, tehát zsidó.

A legenda szerint, III. Amenhotep fáraó unokája, tehát egyiptomi.

A legenda szerint Mózes egyiptomi herceg, IV. Amenhotep fáraó jó barátja, az egyiptomi legmagasabb tudományok beavatottja, Gósem alkirálya. Miért kell akkor egy ilyen magas

személyiségnek menekülni, ha egy embert jogos felháborodásában agyon is vert. Hiszen teljhatalmú bírása ennek a területnek.

Miért mondja Mózes II. könyve 2. rész 15-ik bek.: „Meghallá Fáraó is e dolgot és Mózeset halálra keresteti vala...”

Egyiptomban, ahol despotikus uralom volt, ahol az ember nem sokat számított, pontosan az a felügyelő lett volna olyan értékes, hogy egy alkirálynak, egy királyi hercegnek, a Fáraó unokaöccsének kell menekülnie, mert egy embert megölt? Nagyon valószínűtlenül hangzik.

A valószínű, az hogy a bibliai leírás írója és a legenda költője, Mózeset a történelmi színpadról ezzel lekívánta venni és egy történelmileg nem ellenőrzött színpadra kívánta áthelyezni.

Mózes bibliai és legendabeli szerepeltetéséhez az az egyiptomi történelmi időszak látszott a legalkalmasabbnak.

Vallási reform, egy beteges fáraó (IV. Amenhotep) és annak két egymással szemben álló fáraó utód, a természeti csapások, mind ezek a jelenségek alkalmasak valami rendkívüli személy, valami rendkívüli esemény leírására. A Biblia szerint Mózes 80 éves volt, amikor megkapta az Úrtól a parancsot, hogy szabadítsa ki a zsidókat az egyiptomi fogságból. A legenda szerint Mózes és IV. Amenhotep egyidőben születtek.

IV. Amenhotepről feljegyezte a történelem, hogy Kre. 1354-ben meghalt, kb. 30–32 éves korában, tehát született Kre. 1386 körül. Mózes is, a legenda szerint.

Ezek szerint Mózes 30 év körüli korban lehetett, amikor menekülnie kellett Egyiptomból, mert hiszen még IV. Amenhotep uralkodása alatt volt Gósen alkirálya.

A legenda szerint Mózes 10 évi távollét után tért vissza Egyiptomba. Tehát kora, akkor úgy 40 év körül lehetett — és nem 80.

A történelemből tudjuk, hogy III. és IV. Amenhotep, valamint Tutentkámon és Szemenkharé, továbbá Eye és Horemhab fáraók az egyiptomi XVIII-ik dinasztiajához tartozó uralkodók voltak. Ez a dinasztia Kre. 1555–1335-ig uralkodott.

Őket követte a XIX. dinasztia Kre. 1335–1205-ig.

Ha elfogadjuk a legenda történelmi keretét, akkor figyelembe kell venni a fenti történelmi dátumokat.

Ha pedig ezeket figyelembe vesszük, akkor a Bibliának nincs igaza, hogy Mózes 80 éves volt, amikor Egyiptomba visszatért.

Ha pedig a Bibliának igaza van, akkor a legenda, a maga történelmi háttérével teljes egészében szertefoszlik.

Elképzelhetetlen, ugyanis az, hogy egy olyan személyiségről, mint amilyennek Mózeset a legenda elmond, az egyiptomi feljegyzések semmit ne mondjanak. Pedig semmit sem mondanak. Nem mondanak semmit Mózesről, nem mondanak semmit a zsidók Egyiptomi kivonulásáról sem.

Az egyiptomi vallásreform, amely egy, eszmei istenbe való hitet hirdetett, történelmi tény. Kezdeményezője III. Amenhotep, átmeneti megvalósítója, IV. Amenhotep — Ekhnaton fáraó volt.

Ezt a vallási reformot nyilván átérték az Egyiptomban élő zsidók. Lehet, hogy közülük, de az is lehet, hogy egyiptomi pap hirdette nekik is ezt az új vallást. Lehet, hogy az ott élő műveltebb zsidók hozzájutottak, ennek az új vallásnak mélyebb tanulmányozásához, vagy még akkor, vagy pedig a későbbi századokban, és így elterjesztették az egy Isten hitet.

A zsidók egyiptomi fogságával kapcsolatban még egy érdekes magyarázat:

Az Exodus XII. 40 szerint ez a fogság 430 évig tartott.

Azt, hogy ennek időpontját kiszámítani nem lehet, mutatja a korábban megkísérelt 4 féle variáció. Tehát arra a kérdésre, hogy ez a fogság mettől meddig tartott, történelmi alapon választ kapni nem lehet.

A talmudi magyarázat szerint, ezt a 430 évet nem kell szósz szerint érteni.

A 430-s szám egy mítikus szám, melynek értelme az alábbi: $\square \triangle \bigcirc$

a 4-s szám jelenti: a látható világot, vagyis hosszúság + szélesség + magasság + idő vagy mozgás.

a 3-s szám jelenti: Isten hármas megnyilvánulását.

a 0-szám jelenti: a teljességet, vagyis a látható világot + isteni hierarchia.

A zsidók egyiptomi fogságára vonatkoztatva ez úgy magyarázandó, hogy ez a fogság mind addig fog tartani, amíg a héberek, a világ megismeréséből, az isteni hierarchián keresztül nem jutnak az Isten megismeréséhez. Ezt pedig, a Biblia szerint, a zsidóság megkapta Mózes révén, tehát vége lett az egyiptomi fogságnak.

Ez a mélyen szántó filozófiai gondolatmenet ismerős. A hinduizmus világnézetének alapja.

II. rész:

ÚJ-SZÖVETSÉG.

A „Jó Hír” kezdeti, közel négy évszázados lendületének megtorpanása és évszázadok óta tartó hanyatlása, bomlása, négy alapvető Tanítással való szembehelyezkedés következménye:

1.) Maradandó veszteséget jelent Jézus Testamentumának (Ján, 17/22) megszegése, mely az Egység megbontását eredményezte. (Keleti egyházszakadás 1054)

2.) Tanítványainak szívükbe vési Mesterük: „Ne szerezetek aranyat, se ezüstöt.” (Máté 10/9) A szerzésnél is károsabb, ha a Gyűjtők azokat megtartják, őrzik, „Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is”, mondta Jézus. (Máté 6/21)

3.) Jézus kifejezetten elutasította, hogy erőszakot alkalmazzanak azok ellen, akik nem akarnak hozzá csatlakozni. (Lukács 9/53—56)

4.) Uralkodni, — vagy szolgálni? Az Útmutatás egyértelmű volt: „Tudjátok, hogy a pogányok fejedelmei uralkodnak azokon és a nagyok hatalmaskodnak rajtok.” (Máté 20/25) „De ne így legyen közöttetek, hanem aki közöttetek nagy akar lenni, legyen ti szolgátok.” És aki közöttetek első akar lenni, legyen ti szolgátok”. (Máté 20/26—27)

ELŐSZÓ

Bizonyításra nem szorul, hogy ma fokozott az ellenszenv a keresztény tanítással szemben. Vajjon, a „Jó Hírben” van-e a hiba, vagy a közvetítésben?

Az érvelés, hogy a szembehelyezkedést a Mester kilátásba helyezte, a teljesítésben felmentést nem ad.

Bebizonyosodott az is, hogy a „kultusz” túlzásai bénítják a szellemet, a „ceremonia” feleslege torzíja a vallást, a „Hiearchia” túlkapásai, a Szervezettel szembeni bizalom gyengüléséhez, majd elvesztéséhez vezetett.

Ismeretes a Tanítással szembeni kritika, mely szerint több elvárása teljesíthetetlen. A Közvetítőket ez ne fékezze. Útvesztésnek az minősül, amikor az Egyház vallás-gyakorlata az Evangélium szövegétől, szellemétől eltér.

Maradandó következményt hagyott és jelent a keresztelés módja, a gyermek-keresztelés bevezetésével.

Lényeget érintő a hívők számára, az egy-szín alatti áldoztatás. Ez magyarázná a római egyház vérszégénységét?

Szelet vetett a római egyház a cölibátus bevezetésével, azóta is aratja viharát.

Szentté-avatási procedúrái népszerűtlenek. Kirívó esetet jelentett Morus Tamásé, Aki 1535 július 6-án, a kereszténység egységének gondolataért lett áldozata VIII. Henrik szeszélyének. Morust, vértanúságáért XIII. Leó, — 351 év után — a boldogok sorába iktatja, s kerek 400 év után, XI. Pius, 1935 május 19-én szentté avatja. A késedelem nyilván politikai megfontolások miatt következett be.

A tanításra vonatkozó „REND” következetességet kíván az alkalmazóktól. Visszatetszést szül élő embert szentnek tartani és szentségesnek nevezni, csakúgy mint „Atyának”. Írva vagyon: „Atyátoknak se hívjatok senkit e földön, mert egy a ti Atyátok, aki a mennyben van.” (Máté 23—9)

Ami pedig a Nők emancipációjával való szembehelyezkedést jelenti, az a római egyház, hosszú idő óta tartó, rövidlátó, konok, hajthatatlan magatartásának vitathatatlan következménye, egyben kudarca.

Csak visszatekintve kérdezhetjük meg Jézust: Egyet értett-e a római egyház háborúskodásaival, beleértve a „kereszteseket” is?

Jóvá hagyta-e a Gyarmatosítást, melyet intézményesen Pápa kezdeményezett? A „jó-szándék”, szankciók nélkül csődbe vezetett, melyet az önzéstől, anyagiasságtól várni lehetett.

A taizei Roger tisztelendő Úr, — Aki eredményesen végzi küldetését — hazánkban járva kérte híveit, vegyék fontolóra XXIII. János pápa felhívását, felejtsék el a római egyház bűneit, botlásait. A következmények miatt, — sokak számára — csak a bocsánatra tellik, — azokat elfelejteni, — a jövő érdekében is — nem lehet, nem szabad.

A szerző

A római keresztény egyház kudarcai, — hajótörése

Az isteni szándék a hajótörés

Mit vezetnek a hajótörés

A római egyház hogyan kudarcs

A keresztények dala —

Egyház, — a keresztények dala

—

Az Egyház dala a keresztények dala

Az Egyház dala a keresztények dala

Az Egyház dala a keresztények dala

Az Egyház dala a keresztények dala

A tanításra vonatkozó „BÉNDI” következtetéseket kíván az alkalmazóktól. Vízszatcát az 45 emberi szentnek tartani és szentségnek nevezni, csakúgy mint „Atyának”. Így vagyon: „Atyátoknak az hívják senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, aki a mennyben van.” (Máté 23—9)

Ami pedig a Nők emanipációjával való szembehelyezkedést jelent, az a római egyház, hosszú idő óta tartó, rövidlábú, konok, hajthatatlan magatartásának víthatatlan következménye, egyben kudarc.

Csak vízszatcánál kérdezhetjük meg Jézust: Egyet értett-e a római egyház háborúskodásaival, belátva a „keresztesséket” is?

Források:

Biblia

Az öt világvallás: Helmuth von Glasenapp

A pápaság története: Gergely Jenő

A Gondolat Hősei: Will Durant

Visszaemlékezések: Mesterházi Lajos

Firenze: Welner István

A Balgáság Dicsérete: Rotterdami Erasmus

A katolikus hetilap, az Új Ember 1984. XII. 2-i számából: Az Iszlám a leggyorsabban terjeszkedő vallási közösség — állapította meg a Közép-Keleti-Kutatóintézet, Londonban. Mohamed híveinek száma az elmúlt 50 évben, 200 millióról, egymilliárdra szökött. Ez 500%-os növekedésnek felel meg. Ezzel elérték a keresztények világlétszámát, ami ugyancsak egymilliárd. Kípa.

A muszlim időszámítás i. sz. 622. július 6-val kezdődik. Fogadjuk el, hogy a kereszténység kiöregedett, vagy a fiatalabb iszlám életterejében lássuk a száraz tények magyarázatát?

A „Források”-ban foglalt könyvek segítségével tárjuk fel a vérszegénység okait!

Amidőn Jézus meghagyta a tizenkettőnek, hogy: „Elmenvén prédikáljatok, (tanítsatok) betegeket gyógyítsatok. Ingyen vettétek, ingyen adjátok. Ne szerezzetek aranyat, se ezüstöt, se rézpénzt a ti erszényeitekbe. Kössetek sarut, de két ruhát ne öltsetek, és ada nekik hatalmat a tisztátalan lelkeken.” (Máté 10,7—10.)

Bizonyára nem szólt afelől, hogy e megbízatást mikorra kell maradéktalanul teljesíteni. A ma keresztényében már felmerülhet a kérdés: Miért nem volt elegendő a közel kétezer esztendő?

Mi törte meg a kezdeti lendületet?

Mik vezettek a szakadásokhoz?

A római egyház hogyan közölte a „Jó Hírt”?

A keresztények élete, — példaadás?

Egyházi, — világi — vezetők híven követték Mesterük tanítását?

Az Evangéliumnak számtalan útmutatásában két, határozott, éles, jellegzetes vonása van, melyek erkölcsi magatartásra ösztönöznek: Az egyik, az elanyagiasodott ember figyelmeztetése: „Mert mit használ az embernek, ha az egész

világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall?” (Márk 8, —36.) A másik: Jézus félre nem érthetően kinyilvánította a világi hatalmakkal való szembenállást. „Tudjátok, hogy azok, akik a pogányok között fejedelmeknek tartatnak, uralkodnak felettük, és az Ő nagyjaik hatalmaskodnak rajtuk.” (Márk 10, —42.) Továbbá: „De ne így legyen közöttetek; hanem aki közöttetek nagy akar lenni, legyen ti szolgátok, és aki közöttetek első akar lenni, legyen ti szolgátok.” (Máté 20, 26—27.)

Ha fentiek tanulságul szolgáltak volna arra is, hogy ne sürgessék a nyugatra való terjeszkedést, akkor a „Tan” úttörői nem váltak volna vadállatok martalékává. (Diocletianus 284—305.)

A római egyház sorsát a péterek magatartása pecsételte meg. Hajója évszázadokon át, — gyakran egyszerre több péterrel; — így 1046-ban egy időben hárommal: IX. Benedek, VI. Gergely és III. Szilveszter — nem egyszer kormányos nélkül imbolygott, majd másfélezer év után, 1517-ben törést szenvedett.

Az útmutatással szembehelyezkedő magatartások: Mindenek előtt a hatalomvágy, melynek következtében az egyház, — szembekerülve a világi hatalmakkal, nem egyszer a világi hatalomért is küzdve, — önállóságát feladta, függetlenségét elvesztette. A hatalomvágy teljesülését elősegítette az anyagi szemlélet érvényesítése, mely mellékesen a családtagok mértéktelen támogatásával, azok felemelkedéséhez vezetett. A megszerzett hatalommal szorosan összefüggött a pompaszeretet, kiváltképp a személyekre szólók, mely a hívők közül egyeseket vonzott, de tömegeket taszított. Beláthatatlan károkat okozott az erőszak alkalmazása. Semmi esetre sem használt több péter kirívó érzékisége, erkölcstelen élete.

Milyen alapon léptek fel az engedelmesség igényével azok, akik Mesterüknek nem engedelmeskedtek? Többségük Őt nem szerette. Tekintsünk el emberi gyarlóságaiktól? Jézus vádolja őket: „Aki ismeri az én parancsaimat és megtartja azokat, az szeret engem; aki nem szeret engem, nem tartja meg az én beszédeimet. (Ján. 14, 21—24.)

Már I. Leó pápa (440—461) elméletileg, I. Gergely pápa (590—604) pedig gyakorlati politikájával előkészítették az

utat, amely a középkorban a pápák világi uralmának és egyetemes politikai hatalmának kibontakoztatásához vezetett.

Indokolt feltenni a kérdést: A római egyház 265 pápája közül, Jézus hánynak mondta volna: „Te Péter vagy!” (Máté 16, 18.)

Minden bizonnyal mondta volna II. Paschalisnak (1099 — 1118), aki ellentétben a hatalomra és politikai felsőbbbségre törő gregorianus egyházzal, ismét a vallásos élet elmélyítésére, a belső élet és a lélek felé fordította figyelmét. A II. vatikáni zsinat (1962 — 65) előtti katolikus egyháztörténet által elhallgatott II. Paschalis pápa valójában egészen más történelmi alternatívát kínált a kereszténység számára, mint az egy századdal később III. Incével tetőpontjára érő triumphalizmus. Az uralkodó egyházzal szemben, II. Paschalis a szolgáló egyházat képviselte, felismerte a társadalmi bajok, és az ezeket tükröző belső egyházi problémák gyökereit; teher-tételnek minősítette a hatalom és gazdagság melletti elkötelezettséget, végzetesnek tekintette az egyház körében is mutatkozó anyagiasságot! Az egész emberiség szolgálatában álló szegény egyház küldetését felismerő pápa elgondolásait azonban, az egyházi oligarchia megbuktatta. (A p. t. 105 — 106. o.)

Jézus szándéka szerinti pápa volt XIII. Leó (1878 — 1903), aki egy Róma környéki vagyonos és tekintélyes grófi családból származott. Mellette szól, hogy észrevette, hogy a való világtól mennyire elszigetelődött az egyház, és — nem először — mennyire idegen mindettől a római Kúria szelleme. Különböző nyugati országokban szerzett tapasztalatait igyekezett kamatoztatni. Világossá vált előtte, hogy a világ felé fordulás és korszerűsödés irányvonalával tudja csak kivezetni a pápaságot abból a katasztrofális csödtömegből, ahová elődei juttatták. Végre egy pápa, — az újkoriak közül — aki szellemi indíttatású volt. Árnyékot vet Rá, hogy eszményképe az a III. Ince volt, aki a Respublica Christiana megvalósításán fáradozott. III. Ince megfeledezett arról, hogy Mestere nem Köztársaságot, hanem Eclésiát, Egyházat alapított!

Fentiekhez sorolható X. Pius (1903 — 1914) a kisemberek plébános pápája. Mintaképe a jó lelkipásztornak, mély vallá-

sossága tette képessé arra, hogy az olasz valóságot és az egyház hétköznapijait ismerő pap szemével felismerje az egyháznak, — örökségül ráhagyott — problémáit.

A pozitívnak mondható pápák közlése, természetesen nem teljes, mint ahogy nem teljes a negatívokról való említés sem.

A hatalomvágy nem ismer lehetetlent. II. István pápa (752—757) Pippin frank király (741—768) segítségével 756-ban megalapította a pápai államot, mely a VIII. századtól kizárólag a pápák öncélú politikáját biztosította. Ez a cél azonban az egyház céljától eltérő, rendeltetésével ellenkezett.

A világi hatalomért, — a hamis tanért — kirívó módon küzdő két pápa, VII. Gergely (1073—1085) és VIII. Bonifác (1294—1303), még életükben megkapták megszégyenítő büntetésüket. Elgondolkoztató, — különös véletlen volt-e, vagy isteni igazságszolgáltatás, hogy éppen ezt a két pápát, akik a Tanítástól eltérő módon akarták alátámasztani a pápák világi uralmát, azokat érte a világi hatalom kezétől a szégyenteljes csapás. IV. Henrik császár 1084-ben, hadaival megszállta Rómát, VII. Gergelyt kizavarta, aki Dél-Itáliába menekült és ott a normannok fogságában halt meg 1085-ben.

VIII. Bonifác uralomra termett, rideg, embertelen főpásztornak bizonyult. Mérték nélkül két dolgot szeretett: a pénzt, és rokonait. A századfordulóra ismét elmérgesedett a vita a pápa, és a francia király, IV. Fülöp (1285—1314) között. Az ok, a francia monarchia és a pápai abszolútizmus szembekerülése volt. VIII. Bonifác, — VII. Gergelyhez hasonlóan — az eszméket és az egyház tekintélyét vonultatta fel. Mindenekelőtt kihirdette a híres-hírhedt „Unam Sanctam” kezdetű bulláját, azután következett az ún. „két kard” elmélete, melynek alapja Lukács evangéliumának 22,—38 része. „Végezetül kijelentjük, állítjuk és hirdetjük; mindenképpen szükséges az üdvözüléshez minden emberi teremtmény számára, hogy alárendeltje legyen a római pápának.” Az „elmélet” már előre vetítette a rövidesen tébolyult pápa elmeállapotát. A pápaság történetében, a sok közül egy eset, amikor hiányzott a mértékadó kontroll! Szerinte — természetesen — mindkét kard, a „lelki” is, az „anyagi” is az egyház, — jelenleg VIII. Bonifác hatalmában van.

IV. Fülöp király, a pápa álláspontját nem fogadta el, és leszögezte, hogy a királyi hatalom az Istentől származik, és nem ismer el maga fölött más hatalmat. A király a pápát egyetemes zsinat elé akarta állítani, erre a pápa, a király kiátkozására készült. Egy nappal a tervezett kihirdetés előtt, (1303. szeptember 8.) a király kancellárja, Nogaret Vilmos, a Sciarra Colonna vezette római nemesek segítségével a pápát, — aki időközben szülővárosába, Anagniba költözött — megtámadta. A vita hevében a pápa, Colonnától egy pofont kapott úgy, hogy „trónjáról” leesett. A pápa a sértés következtében megtévelyodott, — egy hónap múlva, 88 éves korában meghalt. Sciarra Colonnát személyi bosszú is vezette, annak a Giacomo Colonna bíborosnak az öccse volt, akit VIII. Bonifác kiközösített.

Az ismert mentegetődzés, — a pap is ember — módosulásra szorul. A keresztény hit szerint a pap „meghívást” kap, melyet ha elfogadott, a megbízatás teljesítésére esküt tesz. Mindezek mellett évszázadok óta a legmagasabb szellemi képzésben részesül. Ha mindezek ellenére feladatával szemben állót cselekszik, esküt szeg, — csak átlátszó érdekvédő feltevés az, hogy a pappá-szentelés eltörölhetetlen jegyet nyom rájuk. Rájuk nyomja a hivatásukhoz méltó teljesítés kötelezettségét!

A pap addig pap, amíg betölti hivatását. (Luthertól.) Nietzschének állítása, hogy az utolsó keresztény a kereszten halt meg, — túlzás, de bizonyosságnak tűnik, hogy a Jézus szándéka szerinti közösségi életmód hamisítatlanul, alig több mint négy évszázadon át létezett. Ezidőtájt a bizánci és a római egyház közötti feszült helyzeteket hatalmi törekvések indokolják. A nézeteltérések gyakran jelentéktelen álláspontok csökönyös védését jelentették. Ilyennek tekinthető 196-ban Viktor püspök magatartása a húsvét megünneplése körüli vitában; — melyek később előidézik, — bár csak átmenetileg — az első egyházszakadást. (484—519)

A korai eset híven tükrözi a „Tanítás”, továbbmenőleg Jézus szellemiségének, lelkiületének meg nem értését. Jézus nem kívánta, hogy földi életének határköveinél a papok cifra, drága öltözetekben, füstölőkkel nyüzsögjenek, a Neki szentelt

jelképek, szobrok közepette. Jézus végtelen értelmével szemben ez összeegyeztetetlen. Összeegyeztethető a keleti egyszerű nép lelki alkatával, melyet Nyugat népére kényszerítettek, de felvilágosult szellem soha el nem fogadott! Igazolására szóljon, — többek között — először Voltaire (1694—1778) „Tűrelmetlenségről” szóló értekezésének részlete: „... meg tudott volna férni a dogma képtelenségeivel, ha a papság beéri a prédikációival és megtűri a különböző nézeteket, ámde olyan szórszálhasogató finomságok, amiknek az Evangéliumokban nyomát sem lehet találni, véres harcoknak forrásai a kereszténység történetében. Apró teológiai különbségek okoztak annyi keserű vitát és vallásháborút. Aki így szól hozzám: hidd azt amit én, különben Isten elkárhoztat, — egyszer csak azt fogja mondani, hidd azt amit én, különben meggyilkollak. Milyen joggal kényszeríthet egy szabadnak teremtetett lény másvalakit, hogy úgy gondolkozzék mint ő? Valamennyi század betegsége a babonából és tudatlanságból összekevert fanatizmus volt”!

Különös módon ugyanaz a téma foglalkoztatja az 1724-ben született Immanuel Kantot is. Felteszi a kérdést: Ha a tudományra és a teológiára nem lehet alapítani a vallást, — hát mire lehet? — Az erkölcsre! „Az erkölcsstan tulajdonképpen nem arra tanít, — írja — hogy miként legyünk boldogok, hanem, hogy miként tegyük magunkat méltóvá a boldogságra”! — Azzal próbálkozott, hogy a vallás alapját a teológiáról az erkölcsstanra helyezze, a hitről a viselkedésre. 1793-ban kiadott: „Vallás a tiszta ész határai között” c. művéből: „Egyházak és dogmák csak annyit érnek, amennyire elősegítik az emberi faj erkölcsi fejlődését. Ha pusztá hiedelmek vagy ceremóniák bitorolják az elsőbbséget az erkölcsi kiválóság, mint a vallás próbája fölött, akkor a vallás eltűnt. Az igazi egyház olyan emberek közössége, akik ha szétszórta és megoszolva élnek is, de a közös erkölcsi törvény előtt való meghódolás egyesíti őket. Ilyen közösség alapításáért élt és halt meg Krisztus; ez volt az az igazi egyház, melyet Ő hirdetett a farizeusok klerikalizmusával szemben. De egy újabb klerikalizmus majdnem legyőzte ezt a nemes elgondolást. Krisztus közelebb hozta a földhöz Isten birodalmát, de nem értették

meg, s Isten birodalma helyett, a papok birodalmát alakították meg közöttünk”!

A római egyház hitelt-érdemlő történetírásából ismeretes, hogy amikor Luther Márton 1517-ben tiltakozott X. Leó pápa búcsúceduláinak kibocsájtása és árusítása ellen, a római egyház vezetőinek erkölcstelen elanyagiasodása már fél-évezredre vezethető vissza. Már III. Sergius pápa (904—911) „uralkodása” alatt az egyházi méltóság adásvétel tárgyát képezte. Ismeretes továbbá az is, hogy évszázadokon át pápa-választásról beszélni sem lehet. A vagyon, és az általa biztosított hatalom, Itália családi hatalmasságai voltak a döntő tényezők. Kik is voltak a pápa-választók? Kezdetben a római köznép, laikusok, csakhamar a nemesség; őket kiszorítják az arisztokraták, azután a fejedelmeknek, királyoknak lesz döntő befolyásuk; nem egyszer maguk a pápák határoznak, saját, természetes fiuknak biztosítják a pápai „trónt”!

Részletezést érdemel a X. század elején bekövetkezett mélyponti állapot, III. Sergius pápasága idején. Theophyloktus consul, volt pápai kincstárnok családja kaparintotta kezébe a hatalmat Rómában. Főszereplők: Theodóra, a feleség, valamint két lánya, Marozia, és az ifjabb Theodóra, — Lukretia méltó elődei. A hatalomra termett hölgyek, rokonaikat, barátaikat, szeretőiket, nem egyszer fiaikat juttatták a pápai trónra. A nekik nem tetsző pápákat egyszerűen eltették láb alól. Az anyuka tette pápává — többek között — a ravennai érseket, X. János néven (914—928), aki inkább tetterős politikus-katona, mint főpap volt. A nagyobbik lány, Marozia III. Sergius pápával szerelmi viszonyt folytatott. A „gyümölcs” 18 év után beérett, s miután Marozia, édesanyja által kreált X. Jánost megölette, továbbá hasonló sorsa lett még két pápának, ezután már nem volt akadály, hogy a fattyú, XI. János néven (931—935) a pápai székbe kerüljön. Marozia első férje a spoletói örgróf, ennek halála után a toscaniai örgróf, harmadik férje az „itáliai” király. Közben felnőtt az első házasságából született fia, Alberich, aki anyját, legfrissebb mostohaapját és papájukat elűzte, illetve becsukatta és maga vette át a hatalmat Rómában. Az általa majd húsz évig kreált pápák politikailag és társadalmilag nem érvénye-

sülhettek, bár egyházkormányzati hatalmukat nem korlátozta. Végakaratahoz híven, utolsó kreatúrájának, II. Agapelus halálakor (946—955) saját fiát, az alig 18 éves Oktaviánust „választották” pápának, XII. János néven (955—964). Így az új pápában egyesült ismét a Róma feletti világi és egyházi hatalom, de az egyházi rovására. (A p. t. 77—78. o.)

A pápaválasztásról szóló kép teljessége érdekében, a történelembe lép I. (Nagy) Ottó német király (963—973) 963-ban, amikor másodszor vonul be Rómába, XII. János pápát letétette és kívánságára az új pápa egy német származású, egyébként laikus tiszttviselő lett VIII. Leó néven (963—965). Amint a császári hadsereg Rómából elvonult, VIII. Leónak is menekülni kellett. XII. János „hívei” visszahelyezték méltóságába, aki 964-ben meghalt. Utóda V. Benedek, de a császár még abban az évben újabb haddal visszatér, leteszi V. Benedeket és Hamburgba száműzi. A magával hozott védencét, VIII. Leót visszahelyezi a pápai „trónra”.

A történelemnek még sötét korszaka volt, — mondhatnánk! Igen ám, — de miért volt sötét akkor, amikor már csaknem ezer éve a keresztény tanítás fáklyája világított? Fedjük fel továbbra is azokat az eseményeket, melyek a római egyházra árnyéket vetettek!

1054-ben történt meg a görög és latin-egyház kettéválása, mely a többszöri egyesítési kísérletek ellenére, — napjainkig tart. A krízis gyökere — úgy tűnik — ide nyúlik vissza.

Tekintsünk azokra az időkre, melyek az egyházszakadást megelőzték. A római püspökség, még a IV. és V. századokban uralkodó császároktól nagy adományokban részesült. Ezeknek a birtokában lassan kezdett elterjedni egy, az egyház által is szívesen terjesztett hagyomány, mely szerint Constantinus császár a római püspököknek adományozta volna a Nyugatrómai Birodalom feletti politikai főhatalmat. Ennek volt köszönhető, hogy a VI. században, I. Gergely pápa a „Patrimonium Petri”-ről kezdett beszélni. A VIII. századbanazután megjelent egy okmány, melynek célja az volt, hogy ezt a „hagyományt” írással is megerősítse. Az okmányt, — állítólag — maga Constantinus császár adta ki. Csak a XIV.—XVI. századok folyamán derült ki, hogy ez az okmány közönséges

hamisítvány, de a VIII. és IX. századokban megtette azt, amiért létrehozták. Ennek a hamis okmánynak alapján kapta meg a római püspökség, Pippin frank királytól, a longobárdoktól visszahódított Ravennát és környékét.

Nagy Károly császár idejében e területek felett, amelyek a római püspökök birtokában voltak, a császár gyakorolta a főhatalmat. Halála után, I. Miklós pápa (858—867) ezekre a területekre kiterjesztette főhatalmát. II. Miklós kiegészítette két hűbértartománnyal, Apuliával és Kalabriával. Így lassan, de állandóan nőtt az „egyházi” állam területe, melyen uralkodtak a pápák, a világi fejedelmekhez hasonlóan. Zsoldos hadsereget tartottak, tengeri flottát szerveztek, várakat, erődítményeket építettek, adót szedtek, hűbéreseket tartottak, akiknek címeket osztogattak, háborúkat viseltek, szövetségeket kötöttek keresztény királyokkal, keresztény királyok ellen. Fejedelmei voltak egyháznak, világnak! — De erre szólt-e megbízatásuk? Ha Jézus meghatározta feladataikat Mesterük útmutatása szerint végzik, — vajjon hol tartana a Föld Népe? A Világ? — Nem nehéz kiszámítani! Béke lenne és jólét; — és öröm! Ez a keresztény ember hite!

Ez a kettősség mérhetetlen áldozatokba került az emberiségnek; emberéletben, anyagi javakban egyaránt; — nem beszélve arról az erkölcsi kárról, amely ezekkel óhatatlanul együtt járt. A pápák világi hatalmuk céljait az egyház palástjába burkolták. Minden világi hatalom, mely a pápák világi hatalmával szembehelyezkedett, eretnekké, legjobb esetben szakadárná lett minősítve, bár az ellentét nem vallási okokra volt visszavezethető.

Visszatérve 1054-hez, a római egyház máig tartó szégyenteljes kudarcához, oknyomozatilag figyelmet érdemel, hogy a szakítás IX. Leó pápa (1049—1054) alatt következett be. Az elszászi gróf, III. Henrik német császár rokona volt. Elkerülhetetlenül gondolni kell arra, hogy Jézus egyszerű emberekkel, — főleg halászokkal — vette magát körül, tanítványait közülük és nem az előkelőkből választotta. Feltételezhetjük, hogy a keresztények jelentős része ebben is szívesen követte volna Mestere útmutatását, csak hogy időközben az egyház függetlenségét feladta, önállóságát elvesztette. I. sz.

931-től napjainkig 28 arisztokrata, továbbá 2 fő a Medici családból töltötte be a pápai „trónt”! Sajnos „trónt” kell mondanunk annak ellenére, hogy e vonatkozásban is Jézus példamutatása világos volt. Amikor királlyá akarták tenni, — „elvonula egymaga a hegyre”. (János 6, 15.)

IX. Leó pápa mellett, — szerény diakonusi rangban, de annál nagyobb hatalommal működött tanácsadói szerepben egy Hildebrand nevű szerzetes, aki később VII. Gergely néven pápa is lett.

Konstantinápolyban a pátriarchai tisztet Keruláriosz Mihály töltötte be. A Pátriarcha úgy látta, elérkezett az ideje annak, hogy a konstantinápolyi és a római Egyházfő helyzetét tisztázzák. Küldöttséget menesztett a római pápához azzal a javaslattal, hogy miként a római Birodalmat Theodosius császár halála után véglegesen két részre osztották, Keletre és Nyugatra; úgy legyen egy keleti és egy nyugati keresztény egyház, amelyek egymástól függetlenül működnek és terjesztik Jézus tanait.

Róma válaszát három papi legátus vitte Konstantinápolyba, — Frigyes és Hubertus bíborosok és Péter, érsek. 1054. VII. 16-án kötött ki hajójuk Konstantinápolyban. A Pátriarcha székházában várta a legátusokat, — de hiába várta őket. Azok, — minden tárgyalás nélkül — egyenesen a Hagia Sophia templomba mentek és ott, — az előre elkészített és magukkal hozott, latin nyelvű, a bizánciakat kiátkozó bullát, az oltár előtt felolvasták, majd levették az oltárról a szentségeket és a bullát azok helyére tették.

1054. VII. 20-án, a konstantinápolyi zsinat, válaszként kiátkozta a római pápát, — és nem a római népet! Tehát nem dogmatikai kérdések, hanem világuralmi törekvések miatt jött létre az 1054 évi kiátkozási bulla!

A keleti egyházszakadás után 325 év telt el, amikor 1379-ben bekövetkezett a nagy nyugati egyházszakadás, mely az egyház legfelsőbb vezetésében 40 évig tartott. Az előidéző ok, — hatalmi ellentét — azonos volt. A római és avignoni pápák küzdelmét kimondottan politikai szempontok határozták meg. Mindkét pápa saját intézkedéseit tekintette törvényesnek és annak elismerésére igyekezett rávenni az egyházi és világi

hatalmakat. Az ebből eredő egyházkormányzati bizonytalanság, sőt zavar, aláásta a pápaság tekintélyét és hatalmát. A szereplők méltatlanok arra, hogy keresztényeknek tartsuk őket. Kik is voltak azok, akik nem engedelmeskedtek a „Tanításnak”?

XI. Gergely 1378-ban tért vissza a romokba döntött Rómába, — már Avignonba való visszatérését fontolgatta, amikor meghalt. Le sem hunyta a szemét, amikor a római városi tanács küldöttsége „felszólította” a bíborosokat, hogy utódul olasz pápát válasszanak. A Vatikánban összeült konklávén, a városi tanács védelme alá helyezkedett. A rómaiak ugyanakkor megakadályozták, hogy a bíborosok „magánhadseregei” a város falai közé jöjjenek. XI. Gergely halálakor 23 bíboros volt, közülük 16 jelent meg a Vatikánban, 7 közül 6 Avignonban tartózkodott. A 16-ból 11 francia, 4 olasz, 1 spanyol.

Az 1378. IV. 7-i konklávén történtek végzetesnek bizonyultak a pápaság következő fél évszázadára. A tömeg olasz pápát akart, még inkább római. A harmadik nap reggelén, egy távollevő olasz püspök megválasztásában egyeztek meg. Mielőtt felszállt volna a fehér füst, (keleties misztikum) a rómaiak egy felfegyverzett csoportja behatolt a konklávén. A bíborosok menekültek, — egyikük, az agg és szinte mozgásképtelen római bíboros, Tibaldeschi vállára terítette a palliumot, az érsekek fehér vállszalagját, fejébe nyomták a tiarát. Az ujjongó nép, de a város vezetői is, — Tibaldeschi tiltakozása ellenére — neki hódoltak. Ezalatt a csöcselék kifosztotta a bíboros római palotáját a hagyomány szerint; úgymond: erre már úgy sincs szüksége. Azután fény derült az igazságra és bár a távollevő bari érsek nem tetszett a rómaiaknak, végül is tudomásul vették, hogy VI. Orbán néven, (1378—1389) Ő az új pápa. VI. Orbán erőszakos, indulatos ember volt, s bár a bíborosok 1378. IV. 10-én, mint törvényesen megválasztott pápának hódoltak, a francia bíborosok, akik addig is gyanakvással figyelték működését, nyílt ellenállás útjára léptek és Anagninban gyülekeztek.

A VI. Orbán-ellenes párt vezére, az amiensi bíboros volt. Az ellenzéki bíborosok Gaetani fondi gróf fegyveres védelme

alatt állottak. V. Károly, francia király is támogatásáról biztosította őket. Rövidesen valamennyi bíboros Anagniban volt.

VI. Orbánt nem olyan fából faragták, aki nem tudta mitévő legyen. Válaszul 29 bíborost kreált, természetesen párthíveiből, köztük számos rokonából.

Anagniból, — az új pápaválasztásra összegyűlt bíborosok Fondiba települtek át, ahol 1378. IX. 20-án, a francia származású Róbert genfi bíborost, VII. Kelemen néven (1378 — 1394) pápává választották. VII. Kelemen inkább politikus és hadvezér, semmint főpap volt. Így nagyobb esélyei is voltak a küszöbönálló összecsapásban.

Magától értetődő, hogy VI. Orbán, az ellenpápát és bíborosait kiátkozta, amit VII. Kelemen nyomban vizionzott. Ezzel az egyházszakadás befejezett ténnyé vált; — a római egy, szent, katolikus, apostoli (1302. XI. 18. óta) anyaszentegyháznak, két feje, két pápája, két kúriája volt.

A két pápa között a dicstelen fegyveres harc Itáliában zajlott le. 1379 elején, VI. Orbán zsoldosai győztek, kezükbe került az Angyalvár és a Vatikán. Csak röstellnivaló, hogy VI. Orbán érdekeiért magyarok is részt vettek, bizonyítva Magyarország egyházi és világi vezetőinek öntudat-hiányát.

VII. Kelemen Fondiból Nápolyba, onnan 1379 júniusában végleg Avignonban telepedett le.

Ez időtájt Róma a pusztulás képét mutatja. A bíborosok palotáit és a templomokat, kőbányaként használják.

A pápai háborúkon érzett felháborodás heves szavakat ad a XVI. századi nagy humanista, Rotterdami Erasmus ajkára. — „A fegyver, a háború, szerinte az ember mivoltának elvetését jelenti, erőszakot alkalmazni népekkel szemben, senkinek nincs joga. — Hát még ha nem is világi ember, de a pápa zúdítt háborút a békés népekre, az szomszédjához a más kincseit.” (A Balg. Dics. 28 — 29. o.)

Rotterdami Erasmus II. Gyula pápa (1503 — 1513) kortársa. II. Gyula, hatvan éves (!) korában nyerte el a pápai trónt, majdnem 10 évig szakadatlanul háborúskodott, és oly kevésbé gondolt a kereszténységben viselt méltóságával, hogy nem átalította igénybe venni a törökök segítségét a franciák

ellen, akikkel éppen ellenséges viszonyban volt. (A Balg. Dics. 182. o.)

Általánosan elfogadottá vált a nézet, hogy a már mindenki számára kényelmetlen szakadásnak csak a zsinat vethet véget, és ez lesz az illetékes fórum az egyházi reform végrehajtásában is.

A XII. Gergelytől megszökött 7, és a XIII. Benedeket cserben hagyó 6 bíboros együttesen hívta össze az egyetemes zsinatot, melynek megnyitására 1409. III. 25-én került sor, a pisai dómban. Annak ellenére, hogy a zsinat, — végső soron — eredménytelenül zárult, mégis a Zsigmond német-római császár és magyar király (1387—1437) kezdeményezte és 1414. XI. 5-én megnyitott konstanzi egyetemes zsinatot, XXIII. János pápa, a pisai zsinat folytatásának nyilvánította. A zsinat, a bajok gyökerét érintő programját, az egyház reformját nem hajtotta végre.

A humanizmus és a reneszánsz, a feltörekvő polgárság Itáliából induló kulturális, egyben világnézeti mozgalma volt, mely hamarosan európai méretekben is mindenütt a nemzeti fejlődés sajátosságaival kiegészülve, az egyház által kialakított középkori kultúra és világkép helyébe lépett. (A p. t. 178—179. o.) Negatív vonása volt, hogy a társadalomnak csak szűk rétegéhez, a műveltekhez szólt, így nem vált a fennálló társadalmi rendszerrel szembeni mozgalommá, megőrizte a hűbéri rendszert, amiben jelentős szerepe volt a római egyháznak.

Szó nélkül nem maradhatnak ez idő pápáinak megnyilatkozásai, melyek a kereszténység hitelét nagy mértékben rontották: II. Pius meghódol Medici Cosimónak, IV. Sixtusnak már útjába állnak a Medici fivérek. Mindkét magatartás összeegyeztethetetlen, — feladataikkal.

Firenze „szerencséjére” leggazdagabb polgária, az új szellemi-művészeti irányzatok lelkes hívei voltak, ezért válhatott a város, — mint mondani szokták — a reneszánsz bölcsőjévé. A leggazdagabb bankárok közül is kiemelkedtek a Mediciék, akiknek története, három évszázadra összefonódott Firenze történelmével. Az első nevezetes személy Giovanni volt. Fia, az idősebb Cosimo (1389—1464) 30 évig

haláláig irányította Firenze kül- és belpolitikáját. Cosimónak külön címe, hivatali méltósága nem volt, csak a „Firenze polgára” megjelölést használta, de nélküle és főként akarata ellenére nem történhetett fontos esemény a városban. Mindennek ellenére, magánéletében egyszerű és szerény maradt. Viszont ha valamelyik patricius abba a gyanúba keveredett, hogy uralma ellen tör, gondolkodás nélkül a Palazzo Vecchio homlokzatára akasztatta, lábánál fogva. Elrettentő például azután ugyancsak a palota homlokzatára is ráfestette ezeket a kivégzéseket. Többek között így járt az Albizi, Peruzzi, Gianfigliuzzi család számos tagja.

II. Pius pápa (1458—1464) így írt Cosimónak, ennek az ügyes kereskedőnek, egyben zsarnoknak: „Te döntesz a béke és háború kérdésében. Te rendeled a törvényeket. A királyi méltóságod megvan, csak a királyi címed hiányzik.” (Firenze 19. o.)

A „Haza Atyja”, három évtizedes kormányzása alatt Firenze és a Medici-bankház pénztárai megteltek, és amit korábban nem értek el a fegyverek élével, Ő megszerezte aranyaival. Firenze vitathatatlanul Toszkána első városa lett, melynek beleszólása volt nemcsak Itália, de szinte fél-Európa életébe.

Cosimót 1464-ben bekövetkezett halála után fia Piero, ill. Gottoso követte, Ő azonban már 1469-ben meghalt, idősebb fiára, Lorenzóra hagyva „hatalmát”, aki minden tekintetben nagyapjának, Cosimónak életstílusát és politikáját folytatta. (Firenze 22. o.)

II. Piusnak a Medici családdal szembeni megnyilatkozása után figyelmet érdemel a jámbor franciskánus barátból pápává választott IV. Sixtusnak (1471—1484) mesterkedése. Nem is leplezte, hogy feladatát abban látja, hogy a Rovere családot, melyből származott, Itália leggazdagabb és legbefolyásosabb családjai közé emelje, vagyis a családi politika kerekedett az egyház egyetemes érdekei fölé, — nem először a pápaság történetében, és nem is utoljára. IV. Sixtus, megválasztásakor 34 bíborost nevezett ki, köztük 6 unokaöccsét. Célkitűzései miatt Rómában a Colónakkal, Firenzében a Mediciekkel került szembe. Egy unokaöccs, Girolamo Riario, világi maradt, — ő volt a Pápai Állam zsoldosainak vezére. Girolamo — való-

színiüleg a pápa tudtával — a Mediciek hatalmát nem jó szemmel néző családok közül, a Pazziak segítségével összeesküvést szőtt Lorenzónak és öccsének Giulianónak meggyilkolására. Tervük szerint 1478. IV. 26-án, a vasárnapi misén, a Dómban ölik meg őket, még pedig abban az áhitatos pillanatban, amikor a pap, magasra emeli a szentelt ostyát. Az összeesküvésbe több jelenlevő főpap, köztük Raffaello Riário bíboros, a pápa unokaöccse és a pisai érsek is be volt avatva. Giulianót megölték, de a megsebesített Lorenzónak még volt ereje és ideje, hogy a sekrestyébe meneküljön. Eközben hívei lefegyverezték az összeesküvőket, a menekülőket elfogták és az összeesküvés vezetőit a „Medici”-módszerek szerint kivégezték. Ugyanez a Lorenzo lelkesen pártfogolta egyik villájában, a Careggiben felújított platoni akadémiát, ahol összejöttek a kor legműveltebb tudósai, képzőművészei. (Firenze 23. o.)

Elégedjünk meg azzal, hogy szemünkben mindez visszatetsző, — hogy ilyen volt a reneszánsz emberének ellentétéből összetevődő lelkülete? Cosimo még a középkorban élt, Lorenzo viszont már beleszületett a humanizmusba, de mindketten megfélelkeztek arról, hogy az 1400 éves kereszténységnek gyermekei, legalább is annak vallották magukat!

A Medici-család érdemei mellett nem szabad szemel hunyni a család egyes tagjainak brutális magatartásaira, Lorenzónak jellemtelenségeiről olvashatunk a kor híres firenzei történetírójának, Francesco Guicciardini ismertetéséből. (Firenze 23. o.)

Nem véletlen, a kereszténység szempontjából nem is szerencse, hogy a Medici-család két pápát „adott” a római egyháznak. X. Leó (1513—1521) teljesen világias, reneszánsz ember volt, akit a humanista művészetek, a kultúra és a szellemi élvezetek mellett más nemigen érdekelt. Egy mégis; amellet, hogy reneszánsz nagyúr maradt a pápai „trónon” is, — ez egyben kiváló lehetőséget kínált, hogy a Medici-család kezére juttassa Itáliát! (A p. t. 202. o.) A sikeres kereskedőbankár — család sarja nem tagadja meg magát. Híján volt a pénz! — Búcsú-cédulákat bocsájt ki.

A római egyház hajója, melynek több kormányosa eretnek módon végezte feladatát, — 1517-ben törést szenvedett!

Jézus ismerte az embert, azért nem alapított szerzetes rendet, — mint Buddha. Nem mondta: menjetek hegyek tetejére, erdők mélyére, fák odvába. Nem mondta: hallgassatok! Azt mondta: Menjetek, tanítsatok, gyógyítsatok!

A szegyeteljes korszak csaknem ezer éven át tartott! Az V. lateráni egyetemes zsinat 1512. májusában, utolsó alkalom volt arra, hogy a római egyház ezt a korszakot lezárja, amit a konstanci, illetőleg bászeli zsinatokon elmulasztott. Itt volt az utolsó esély arra, hogy az egyházi reformot, — még a Reformáció előtt — megvalósítsák. A lateráni zsinat tárgyalásain több üdvös, de végre nem hajtott reformhatározatot hoztak. A legnevezetesebb az egyházi tisztségekkel, javakkal való nyeresztkedés újbóli eltiltása volt.

Luther Márton 1483. XI. 10-én Eislebenben született. 1501-ben az erfurti egyetemen jogász. 1505-ben, közvetlenül mellette villám csapott le. Hatására fogadalmat tesz, hogy szerzetes lesz. Felszentelése után rendje 1508-ban, 1 évre Wittenbergbe küldi az egyetemre, filozófiát, erkölcsant tanulni. 1511-ben Rómába küldik. 1513-ban Wittenbergben, doktori címet kap.

1517-ben X. Leó pápa búcsúcédulákat bocsájt ki. A pápabizonyos pénzösszeg lefizetése ellenében elengedte az imák elmondását, a böjtölést, vagy a zarándoklatot, amit a bűnbocsánat elnyerése után penitenciaként el kellett volna végezni.

A pápai búcsút terjesztők prédikációiról Luther, Wittenbergben értesül. A kor szokásainak megfelelően, megvitatás céljából 95 tételt függesztett a wittenbergi vártemplom kapujára és azokat elküldte Albert mainzi érseknek is, kérve: intsék le a prédikálót és vonják vissza az adott instrukciókat. Az érsek az iratot áttette az egyetemnek és elrendelte, hogy Luther ebben az ügyben tovább nem nyilatkozhat, de azt is megállapította, hogy a búcsúlevelekkel folytatott akció „szent ügy”! (Ugyanis a pápa átengedte Albertnek, a területén szerzett jövedelem felét, hogy törleszteni tudja a hatalmas összeget, amivel a Fuggereknek (bankár-család) tartozott. A kölcsönt, annak idején azért vette fel, hogy az érseki szék elnyeréséért a pápának fizetni tudjon. — Az érsek, a 95 tézis-

ből egyet ragadott ki, melyben Luther azt fejtegeti, hogy kíváncsi lenne, ha a pápa csak korlátozott számban adna ki bűcsúleveleket. Az érsek ezt visszautasította, és értesíti Luthert, hogy az ügyet előterjeszti a pápához.

A tisztánlátás érdekében tudni kell, hogy az érsek úr nem volt teológus, — a Hochen Zollern-ház fiatal hercege, politikai és pénzügyi mesterkedés folytán lett érsek!

Ámde X. Leó sem volt teológus, ő a Medici-ház hercege, ő is inkább politikus, ezért az „ügyet” továbbadta teológusainak és azt várta, hogy azt a Curia rendezni fogja.

Luther behatóan foglalkozott a „bűcsú” rendezetlen témájával. Szerinte a bűcsú nem képezte a keresztény tanítás alapját, mint fogalom pápai intézkedésre jött létre, és II. Orbán-hoz (1095) nyúlik vissza.

Luther, a pápa kiközösítési bullája ellen fellebbezett a birodalmi gyűléshez, döntőbizottságot követelve annak megállapítására, miben áll eretneksége, ez a — szerinte — megfoghatatlan — szó. Azt, hogy Luther nem volt eretnek, — bizonyításra nem szorul. Küldetése vitathatatlan. Ami végül is történt, az Isten akarata volt! Megátalkodottság tagadni, vagy el nem ismerni, — az évszázados előzmények ismeretében — Luther szükségszerű, igazságtevő szerepét.

Lássuk az újabb kudarc-okot, mely súlyos tételként nehezedik a római egyházra, az úgynevezett „eretnekségek” elleni küzdelmeknek, a barbárságig fajult megnyilatkozásait.

A rosszul értelmezett „térítés” már igen korán, az i. u. 380. II. 27-én kibocsájtott császári ediktum után kifejezésre jut, — amely nyilvánvalóan egyházi sugalmazásra jött létre, — tipikus példajaként a vallási türelmetlenségnek. Damasus pápa (366—384) az eretnekeket már büntetéssel fenyegeti!

Feltűnő ellentétességgként említést érdemel, hogy Dzsingisz-kán birodalma, a vallási türelem alapján állott!

Az „eretnekek” vég nélküli üldözése, — későbbiekben az inkvizícióval, máglyákkal — végső soron azzal járt, hogy ahelyett, hogy a keresztény vallás összekötötte volna az emberiséget, — ezernyi szektára osztotta. Vagyis: Jézus tanításának fókuszában szereplő „egység” szempontja, — megghiúsult! A Tanítás, egyértelmű volt: Jézus kifejezetten elutasította,

hogy erőszakot alkalmazzanak azok ellen, akik nem akarnak hozzá csatlakozni! (Lukács 9, 53—56.)

Az eretnekség, — tévtan, állásfoglalás egy nézettel, tanítással szemben. Csakhogy a római egyház szerinti „eretnekek” többsége, azért helyezkedett szembe az egyház intézkedéseivel, magatartásával, mert meggyőződtek arról, hogy azok, a vagyonra épített hatalmon és önkényuralmon alapuló teljes elfordulás az Evangéliummal szemben.

A legjelentősebb tömegméretű mozgalom, a kathárok, vagy albigensek 1140 körül, az ősegyház szociális gondolatához, a szegénységhez tértek vissza. Életük eleven kritikája volt a római egyház céljától eltérő magatartásának. Tehát tűzzel-vassal ki kellett őket irtani! III. Ince pápa keresztes háborút hirdetett ellenük. Akadt egy arisztokrata, monforti Simon gróf, aki azt szörnyű kegyetlenséggel, 20 év alatt, (1209—1229) végrehajtotta!

Laikus mozgalom volt Valdes Péteré. A gazdag lyoni kereskedő, — szó szerint vette Mestere tanácsát — szétosztotta vagyonát a szegények között és prédikálni kezdett. A valdensesk, a feudális társadalom osztályrendje helyett, az ősegyház egyenlőségét valósították meg. Közösségükben egyedüli „törvényként” csak a Bibliát ismerték el. (Visszatérő motívum Wyclifnél, (1320—1384) később Luthernél. (1483—1546.)

Az albigensek kiirtása után, a valdens mozgalom a XIII. században szinte egész Európában elterjedt. A valdensesk az Evangélium alapján az apostoli szegénységet és Krisztus követését hirdették és egyre inkább a gazdag klérus ellen fordultak. 1184-ben, III. Lucius pápa ezért ellenük fordult.

Azután jött III. Sándor pápa (1159—1181), — megjelent a szintéren I. Frigyes császár is, egyeztették érdekeiket és megkezdődött az inkvizíció, — mely irgalmatlan volt!

Az első inkvizíciós pápai törvényszék felállítására IV. Miklós pápa (1288—1292) idejében került sor, de IV. Ince már 1252-ben „megengedte”, hogy a gyanúsítottal szemben a kínpadot alkalmazzák.

A pápai inkvizíció szinte kizárólag a dominikánus rend kezébe került. Ítéletük háromféle volt: vezeklés, életfogytiglani börtön, halálos ítélet, legtöbbször máglya.

A spanyol inkvizíció IV. Sixtustól (1480) — 1820-ig működött.

Angliában az egyházi reform radikális programját Wyclif János (1320—1384) oxfordi egyetemi tanár, felszentelt pap hirdette meg. Abból indult ki, hogy a pápák és az egyház főpapjai azért élnek a keresztény tanokkal ellentétes életet, mert a rendelkezésükre álló anyagi eszközök lehetővé teszik. Az egyház javainak forrása a pápai adó, amit a híveknek meg kell fizetniök. Wyclif is az őskeresztény egyház egyszerűségéhez és demokratizmusához való visszatérést hirdette. A király és a rendek védelmére keltek, életében megmenekült az inkvizíciótól, de később csontjait kiásták és máglyán elégették. Figyelemre méltó előrelátása. Követőit kegyetlenül kiirtották, tanítványát, Husz János prágai magisztert pedig, (1369—1415) Ottó Colonna bíboros úr szorgalmazására megégették!

A római egyház pápai egyet nem mondhatnak, azt, hogy „időközben” figyelmeztetést nem kaptak. Számtalanszor kaptak. Az általa eretnekségeknek minősített megnyilatkozások, a római egyház vallási gyakorlatának, diktatúrájának, teológiájának, dogmáinak, kultuszának, ceremóniáinak jogos és elkerülhetetlen kritikája volt! Az idealizmusra építkező római egyház minden kudarcát, a pápák hatalomvágyának, anyagias szemléletének, pénzimádatának köszönheti. A pompaszeretet, a nepotizmus, az erőszak, az erkölcstelenségek, — következmények.

A római egyháznak az „eretnekséggel” szembeni álláspontjának elfogadhatatlansága egyetlen példán is bizonyítható, mégpedig jelentőségénél fogva a legdöntőbb kérdésben, az ún. krisztológiai vitákban, melyek a 400-as évek elejétől majd három századon át dúltak keleten. Az előzmények, a szentháromság tanával kapcsolatos nézeteltérések voltak. Árius (kb. 260—336) egyszerű pap és követői szerint, Jézus csak ember, teremtmény. A katolikus irányzat, az Athanáz-féle hitvallást fogadta el: A Fiú-isten egylényegű az Atyával.

Amikor Constantinus császár a kereszténységet elismerte, azt gondolta, hogy az teljesen egységes lesz. A nézetkülönbségek miatti viszálykodásokról a Császár tudomást szerzett és azokban az állami és a fennálló társadalmi rend elleni támadást

látott. Csakhamar, i. u. 325-ben, Niceában, egyetemes zsinatot hívott össze. Kísérjük figyelemmel a történetíró tudósítását az első egyetemes zsinatról: A Császár, a kb. 250 püspökhöz intézett megnyitó beszédében, — minden háborúnál súlyosabbnak ítélte az isten gyülekezetének belső megbomlását.

Az ariánus hitvallás kidolgozója Eusebios nikodémiai püspök volt. Ellenfele az alexandriai Athanasius. A császár hajlott a kompromisszumra, de a püspökök többsége nem. A zsinat végül is Athanáz álláspontját fogadta el: A Fiú-isten egylényegű az Atyával. Árius hívei, — mindössze 17-en — kitartottak nézetük mellett: Jézus csak ember, teremtmény.

A többség egylényegűséget vall, a kisebbség hasonlólényegű mellett tesz hitet.

A krisztológiai vitáknak tragikus vonása, hogy — végső soron — meddők voltak, mert a különböző álláspontokat, melyek idővel szaporodtak, — a mai napig, érdemben bizonyítani nem tudták. Talán, mert nem is lehet! A többségi érv, — ismerve a befolyásolhatóság erejét — elégtelen! Meggyőződéshez kötödni dicséretes, de ha az nem bizonyított, — embermilliókat áldozni érte, — dicstelen. A római egyház ezt tette!

Meglepetést keltett volna, ha a Császár így szól: „Ne torzsalkodjatok! Úgy vélem mindnyájan elfogadjátok, hogy az Isten öröktől fogva van. Nem volt apja, sem anyja. Nincs felesége, se fia, se lánya. Az, hogy valamennyien (emberiség) gyermekei vagyunk, — jelképes, (szimbolikus) — elfogadható”!

Az első egyetemes zsinat sürgőssége nem hagyott időt a körültekintő rendezésre, pedig már „közkézen” forgott a kopt-nyelvű Ó- és Új-szövetség! Ha Constantinus felolvashatta volna János evangéliumából, (4, 24.) hogy: „Az Isten, lélek”! Valószínű meggyőzte volna őket!

Az idők folyamán talán feloldódott volna az ezirányú ellentét, ha eljutnak Lukácshoz, (18, 18—19) és konokság nélkül értelmezik:

„Jézust megkérde egy főember, mondván: Jó Mester, —

Monda pedig neki Jézus: „Miért mondasz engem jónak? Nincs senki jó, csak egy, az Isten!”

Ha valaki megérti, — el is fogadja.

Márk evangéliuma (12, 28—29) sem hagy kétségben! ... „egy írástudó megkérdezé Jézust: Melyik az első minden parancsolatok között? Jézus pedig felelé neki: Az Úr, a mi Istenünk egy Úr”!

Jól van Mester, igazán mondad, hogy egy Isten van és nincs kívülé más.”

De Márknál (4, 12) olvasható az is: „Hogy nézván néznek és ne lássanak; és hallván halljanak és ne értsenek, hogy soha meg ne térjenek és bűneik meg ne bocsáttassanak”. (Esa. 6, 9—10.)

Az első nyolc, Keleten tartott egyetemes zsinatot maga a Császár hívta egybe. A tanácskozásokon a Császár, vagy megbízottai elnököltek, a pápa csak képviseltette magát. A zsinat döntéseit a Császár, — később a pápával együtt erősítette meg és azokat birodalmi törvényként hirdette ki.

A római keresztény egyház püspökeinek ezen tanácskozását, a hit és erkölcs dolgában tévedhetetlennek nyilvánították, ez azt jelentette, hogy a zsinat határozatától való eltérés vagy szembenállás az egyházból történő kiközösítést vonja maga után. Sajnálatos, az elkövetkező időkre végzetes döntés a római Császártól érthető, hisz érdekeit szolgálta, de elfogadhatatlan a római püspökök részéről, mely Krisztus szemléletével ellentétes. 12 évszázadon át testi és lelki gyötrelmet jelentett a kiközösítés, amidőn Luther Márton az „elkövetkező” zsinat feladataival foglalkozó fejtegetésének 6-ik pontjaként javasolja: „Meg kell szüntetni a kiközösítést”!

A római egyház hogyan közölte a „Jó Hírt”?

Papjai a vallást, a misztika légkörében, homályában terjesztik, s ez — akarva, nem akarva — kiváltképp a tanulatlan réteget babonássá, vakbuzgóvá tette és teszi!

A kereszténység olyan igényt támaszt, hogy az egyedül igaz és abszolút vallás legyen, amelynek elfogadásától az egész emberiség örök üdvössége függ. Az antik világ sosem tett kísérletet arra, hogy minden ember hitét uniformizálja. A kereszténység egy olyan hit tekintélyuralmi diktatúráját állította, amelynek a földkerekség valamennyi embere, lelki

üdvössége érdekében, engedelmeskedni tartozik. (Az öt világ-vallás 368. o.)

A közel 2000 éven át uralkodó katolikus nézet szerint, az egyházon belül két rend van: A papságé és a laikusoké. A papok a laikusok felett állnak. Évszázadokkal ezelőtt is már igen sokan világosan látták, hogy helyzetük meghatározása feltevés, főleg Egyiptomtól eredő tartalommal, mely személyi érdekeik védelmét erősítette, biztosította. E tekintetben a II. vatikáni zsinatig (1962—65) kellett várni, amíg kegyeskedtek írásba is foglalni: Az egyház, — az Isten népe!

„Mondjam azt, hogy a II. vatikáni zsinat harminc évet késett? Mondhatom, hiszen az egyház minden intézkedése, fejlődésének minden állomása mindig késett, és nemcsak harminc évet. Egyik filozófusa az egyházat örök újrakezdőnek nevezte, — nevezhette volna örök későn újrakezdőnek is. Ez esetben a késés nemcsak harminc év, hanem több mint háromszáz. Hiszen a II. vatikáni zsinattal tulajdonképpen a tridenti zsinat (1545—1563) munkáját fejezte be, vagy ha úgy tetszik, annak a határozatait korrigálta az egyház. Enyhített valamit az intézmények súlyán a hit javára, a hierarchia súlyán a hívők javára, bizonyos fokig demokratizálta a vallást, reformot hozott a lutheri-kálvini reform értelmében is: az üdvösség keresésében nagyobb szerepet kapott az evangélium szelleméhez igazodó hívő ember, mint a ceremóniákat végző papság. Kérdés azonban, — persze akadémikus — de mégis csak kérdés, — hogy én, akit kicsi koromtól abban a katolikus szellemben neveltek, amely szerint az ember a maga lelkiismeretének állapotát, a morális közérzetét, az univerzálisnak hirdetett és még az Istent is szerződésileg kötelező kazuisztika milliméterpapírján határozza meg, voltam-e, lehettem-e akár már huszonegy éves koromban annyira felnőttné, hogy megálljak a magam lábán, Isten előtt?” (Visszaemlékezések 237. o.)

Ha a katolikus egyház, közel 2000 év után egyetlen országban sem képes hitéből fakadó tanait általános érvényre megvalósítani, — hogyan képzei el, hogy irányításaival azok a tanok az egész Földön elterjedjenek? A konfucionista kínaiak találóan mutatnak rá arra a sajnálatos tényre, hogy a

kereszténység még egyetlen olyan államot sem hozott létre, mely következetesen a keresztény szellemben tevékenykedne. (Az öt világvallás 443. o.) E nézet igazolására fordítsuk tekintetünket a mai Itáliára: Lakossága 57 millió, 300 püspök, 30.000 pap mellett a maffia létezése állandó, a terrorizmus pedig, — világviszonylatban — változó helyezéssel — dobogón van! E tekintetben legerősebb konkurrensé Törökország, ahol az uralkodó vallás, a mohamedán.

A politika elvilágiasodása a francia forradalomban ér véget; addig a vallás és a politika valamilyen formában összefonódik. Még inkább így van ez az újkor hajnalán. Jól érzékelteti ezt az első gyarmati vita, és ebben a pápaság szerepe. A kibontakozó nagy földrajzi felfedezések a katolikus hatalmak közötti újabb ellentétek forrásává váltak. „Az egyetemes kereszténység legfőbb döntőbírájának tisztét betöltő pápa, VI. Sándor, (1492—1503) 1493. május 4-i „Inter cetera divini” kezdetű bullájával döntött a világ felosztásáról, Spanyolország és Portugália között. (Figyelmet érdemel a pápa spanyol származása és az, hogyan töri meg az internacionalista kereszténység szempontjait, nacionalista érdekek miatt.) A Zöld-fokiszigetek és a Haiti között lévő délkör mentén, kettéosztotta a földgömböt és húzta meg a demarkációs vonalat a spanyolok és portugálok között. Ettől keletre a portugálok, nyugatra a spanyolok terjeszkedhettek”. (A p. t. 194. o.)

VI. Sándor, — megválasztása előtt — 37 éven át élt a római curiában. Ügyes diplomata, de kapzsi, ravasz, teljesen világias beállítottságú, züllött, gátlástalan főpap, az erkölcsi romlottság legmélyebb fokára süllyesztette a pápaságot. „A kincstárian katolikus pápaságtörténet szerint is, ő a pápaság legsötétebb alakja, (Adriányi G.: Az egyháztörténet kézikönyve. München 1975. 170. o.) és pontifikátusa szerencsétlenség volt az egyházra nézve. (A p. t. 189. o.) Jogosan kérdezhetjük: Csak az övé?

Pápasága alatt — ágyasától — 4 gyermeke született. Gyermekeinek anyja Vanozza de Cattaneis. A metreszt a S. M. del Popolo templom kriptájába temették, márvány síremlék őrzi emlékét. Ugyanott nyugszik elsőszülött fiuk,

Giovanni Borgia, akit a másodszülött fiú Caesare gyilkolt meg, továbbá Ascanio Sforza bíboros, aki a legnagyobb lelépési díjat kapta a pápaválasztás idején!

Az elfogult olvasó, — akivel számolni kell — gondolhatja, hogy az az idő, még csak az Újkor hajnala volt. A keresztény egyház feje, így nem vélekedhetett. Minden mentegődzés — elfogadhatatlan! Időszámításunk óta, akkor már csaknem másfélezer év telt el. VI. Sándor „családi” körében pedig megismétlődött Káin és Ábel rosszemlékű ellentéte. Ha egy ember, legszűkebb családját nem tudta megnevelni, méltatlan volt arra, hogy a római egyházat irányítsa, vezesse. Mindezeket „sokaknak” tudni kellett! Hogyan kerülhetett oda egy léha alak? Miért maradhatott helyén? Hol volt az Egyház Kontroll-szerve, ami annyiszor hiányzott?

Jóideje közismert a keresztény államok által végrehajtott „gyarmatosítások” következménye. Egy bizonyos: Nem volt rajtuk az Isten áldása!

Ezzel kapcsolatban figyelemre méltó Kant-nak 1795-ben megjelent tanulmányából: „... Európa, — tegyük hozzá, a keresztény Európa, — Amerikában, Afrikában, Ázsiában terjeszkedett, s a tolvajok összeveszték az új zsákmányon. Ha összehasonlítjuk a durvaságok barbár példáit, ... a mi kontinensünk civilizált és különösen kereskedő államainak embertelen viselkedésével, — rémülettel tölt el bennünket, hogy milyen igaztalanok voltak már az első pillanatban is, amikor idegen országokkal és népekkel érintkeztek; ilyen népek pusztá meglátogatását is egyértelműnek tekintették a hódítással. Amerikát, a Néger-országokat, a Fűszer-szigeteket, a Jóreménység-fokát stb. fölfedezésük idején úgy tekintették, mint a senki földjét; mert az eredeti lakosokat semmibe sem vették. ... S mindezt olyan nemzetek cselekszik, amelyek nagy hű-hót csapnak jámborságukkal, s azt kívánják, hogy az igaz hit kiválasztott népeinek tekintsék őket.” (A G. H. 252. o.)

Keresztény ember számára tudatformáló könyv: A pápaság — elfogulatlanul megírt — története. Gergely Jenő, Kossuth Könyvkiadó, 1982. A mű, mindenki számára tanulságos, ezért ajánlani lehet. Krimi, — a javából! Keresztények részére kötelező olvasmányának kellene nyilvánítani. Sajnos,

ez megvalósíthatatlan. A könyv terjedelme, súlya miatt, — korunk emberétől nem várható, hogy rövid időn belül, időrendben végig olvassa, — anélkül pedig érdemi következtetést levonni nem tud. Érthetetlen maradna előtte az, hogy Jézus tanítása a későbbi tömegekre hogyan és miért vesztette el vonzóerejét, hatását. A könyv döntő módon járult hozzá a „Források”-ban foglaltakkal együtt, hogy a felvetett kérdésekre elegendő és elfogadható választ adjon!

I. u. 313-ban Constantinus császár hivatalosan is elismerte a kereszténységet, — addig ők, tették, elviselték mindannak következményeit, amelyekre meggondolatlanul vállalkoztak.

A kereszténység felszabadulásának és a hatalommal való szövetkezésének nagy ára volt: A Birodalom hatalmát kellett szolgálnia, s ennek érdekében a császárok beavatkoztak az egyházi és hitbeli kérdésekbe. Az állam és a kereszténység összekapcsolódásából sorsközösség következett. Ezentúl az egyház az állam segítségével nőtt hatalmassá, de ennek fejében a hatalom nem egyszer az egyház fölé kerekedett. A keresztény birodalomban a Császár lett Krisztus örököse”. (A p. t. 29. o.)

A kialakult helyzet semmi esetre sem volt Jézus szándéka szerint való. Ez volt az az időszak, amikor a római egyház feladta önállóságát, függetlenségét elvesztette. A céllal összeegyeztethetetlen volt a Rómára központosított hatalom. A feladatnak jobban megfelelt volna a széttelapított, a helyi adottságokkal számoló, faji, törzsi, nemzeti, a valóságos helyzetet ismerő, és nem bomlasztó, de erősítő, térítő egyház létrehozása.

A pápaság kialakulásának folyamata az ősegyház megszűnéséhez nyúlik vissza, mely időszámításunk II. századának második felére tehető. A korai keresztény gyülekezetek hatalom- és gazdagságellenességének bírálata már Pálnál is megtalálható és a II. században fokozatosan megváltozott annak hatására, hogy a megváltás a távoli jövőbe tolódott ki. A kereszténység tömegméretű mozgalommá válása együtt járt a közösségek szociális összetételének módosulásával is: egyre több vagyonos és előkelő polgár csatlakozott a kereszténységhez. Az egyetemességre való törekvés nemcsak földrajzilag,

hanem szociálisan is érvényesült. Ez a körülmény az elnyomottak és az elnyomók ellentétes igényeinek együttes és egyidejű kielégítését követelte meg a kereszténységtől. Ezt a kettősséget oldotta fel a paulinus irányzat ideológiája és politikája. (A p. t. 16. o.) De hogyan?

A keresztény vallás nehezen értelmezhetőségére, érthetlenségére szóló megoldást Pál találta meg azzal az elméletével, amely a bűnbeesés és az azzal összefüggő megváltás történetével függött össze. (Az öt v. vallás 246. o.)

A zsidó nézet szerint a király az isten helytartója, ez az ókori keleti királyrituáléból származó gondolat, mely a Zsoltárok 2.7. verseiben is kifejezésre jut. (Az öt v. vallás 238. o.)

„Pál szerint a hatalom már istentől származik! Minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak; mert nincsen hatalmasság, hanem csak istentől; és amely hatalmasságok vannak, az istentől rendeltettek” — olvashatjuk a rómaiakhoz írt levélben. (13.1.) „Pál szerint a szabad és a rabszolga isten előtt egyenlő, de a rabszolgának mégis bele kell nyugodnia sorsába, — mert ez isten rendelése, s nem szabad a hatalom ellen lázadnia” — (ugyanott 13.2.) Ha ezt az elfogadhatatlan álláspontot vallanánk, azt is állíthatnánk, hogy vétek volt a rabszolgákat felszabadítani. Ebből a paulinusi irányzathoz született meg a római egyház és jött létre fokozatosan a monarchikus, mind bürokratikusabb szervezet, mely az ősi közösségek ösztönös forradalmi hagyományait megszüntette. A „Tanítás”-sal szembeni útvesztés vitathatatlan, mely lejtőhöz vezetett!

Az Üdvözítő születése óta eltelt fél évezred alatt az a tan, amelyet Ő a vallás privilegizált őrzőinek ritualizmusa és tevékenységük jogszerűsége elleni harcában hozott létre, ismét csak visszatárlt azokhoz a külső formákhoz, amelyekkel alapítójuk szembefordult, és olyan papi rendet hozott létre, amely jelentőségében mind a zsidót, mind a pogányt messze felülmúlta. (Az öt v. vallás 270. o.)

A kereszténység történetében többször felmerült annak szüksége, hogy különböző rétegekből, a legavatottabbak, a legalkalmasabbak, az erkölcsileg feddhetetlenek közül választott, ellenőrző, felügyelő szervezet kritikája szolgálja az egyház

működését, a bonyolult, bürokratikus, nehézkes hierarchia helyett, betetőzve egy tévedhetetlennek nyilvánított vezetővel. A római egyházban hiányzott és hiányzik a „Tanítás” alapjaira támaszkodó közvélemény, mely szembehelyezkedett volna az elanyagiasodott szemlélettel és követte volna a valóságot leplező külsőségek megszüntetését, mely Jézus szándékával, útmutatásaival összeegyeztethetetlen!

A pohár már rég betelt a pápai abszolutizmussal szemben, csak a fegyelmezett ferences-pap-tanárok türelme kellett ahhoz, hogy a csordulásig tudtak várni. Bekövetkezett!

1312-ben, a párizsi egyetem rektora, Pádúai Marsilius a filozófus Janduni János eszméinek hatására írta meg, 1324-ben megjelent „Defensor pacis” (A béke őre) című, művét. Janduni államelmélete szerint az állam, az egyház felett áll. (Figyelemre méltó előrelátás.) Az állam és az egyház a népfelség elvére épül, ami annyit jelent, hogy az államok és az egyház vezetői a Nép megbízásából „uralkodnak”, illetve töltik be tisztségüket, de ha visszaélnék ezzel a néptől rájuk ruházott hatalommal, a Nép leteheti őket.

„A természetes békét a pápák bontották meg hatalmi törekvéseikkel. Az elmélet értelmében tagadták a pápai primátust, az egyházi hierarchia isteni eredetét. Az egyetemes zsinatot, a pápa felett álló legfőbb, egyedül hitelt érdemlő tanítói hivatalnak tekintették. A zsinati elv, hittudományi megalapozást is kapott, az ún. nominalista teológiában. A franciskánus hittudományi iskola, Szt. Tamás realizmusától eltérően Duns Scotus filozófiájának nyomdokain haladt. A nominalizmust, a párizsi egyetem angol származású ferences tanára Ockham Vilmos (+1347) alapozta meg. Legnagyobb hatást voluntarista Isten-felfogásával váltotta ki. Voluntarizmus, a realizmussal szemben fellépő filozófiai irányzat. Ockham szerint Isten akarata abszolút, így az üdvösséghez nem szükséges a kegyelem, — csak az Isten akarata! Ockhamot az inkvizíció perbe fogta. Négy évig raboskodott Avignonban”.

Sem Ockham, — aki szerint fogalmaink nem felelnek meg a valóságnak — sem az Őt perbefogók nem ismerték fel Ockham tévedését: A kegyelem = az Isten akarata!

Ockham Dialogusa (1334—1338) szerint az egyházat a hívők gyülekezete alkotja, akik a zsinaton a főpapok és teológusok által képviselteti magát. Leginkább az egyetemi tanárookra bízta volna az egyház vezetését, ami az eltelt 1300 év jogos kritikájából következett!

A zsinati elv érvényesüléséért küzdők sorába szegődött az ún. „minorita” szegénymozgalom. Az egyházi reform irányát is megszabták: Az evangéliumi szegénység elvének érvényesítésében és az egyházi reform zsinati elvének kidolgozásában. Szellemi vezérek, Ockham és Marsilius voltak.

XXII. János pápa, 1323. VI. 25-i bullájával elítélte a minorita szegénymozgalmat, nézeteiket „eretneknek” minősítette, — ezzel megindította üldözésüket. Időközben a római nép és a Császár XXII. Jánost letette a pápai trónról és helyette V. Miklós néven (1328—1330) ellenpápát választottak, aki 1330-ban Avignonban meghódolt XXII. János előtt.

Ockham tanainak folytatója és egyházpolitikai érvényesítője a francia Johannes Gerson, majd végleges lezárója Nikolaus Cusanus (1401—1464) volt, aki rendszerbe foglalta a pápa-egyház rendi átformálását és megnyitotta az utat a reformáció előtt”. (A p. tört. 154. o.)

Helmuth von Glasenapp „Az öt világvallás” c. könyve előszavában Max Müller-re hivatkozik, aki rámutatott arra, hogy a vallásra is érvényes az, amit Goethe a nyelvről mondott: „Aki csak egyet ismer, nem ismer egyet sem”. Csak a hasonló könyvek ismerete szüntetheti meg a vallási nevelés szülte elvakultságot, mely minden tagadás ellenére szándékosan teremt feszültséget, ahelyett, hogy az emberek őszinte megértését, egymáshoz közeledését segítené.

A kereszténységgel szemben, e tekintetbeni várakozások, nem jártak a kívánt eredményességgel. Az eddigi kudarc-okok után, lássuk meg a további buktatókat eredményező magatartásokat a római egyházat képviselők életéből, melyek azt bizonyítják, hogy a mediterráni — olasz, spanyol típus, az eddigi pápák döntő többsége nem tud az Evangélium szellemében élni, és annak célkitűzéseit eredményesen megvalósítani.

A római egyház minden kudarcát, Mestere tanításától, példamutatásától való eltávolodása, eretneksége eredményezte.

Jézus, — halála előtt — Atyjához így imádkozik: „... És én azt a dicsőséget, amelyet nekem adtál, Ő nekik adtam, hogy egyek legyenek, amiképpen mi egy vagyunk.” (János 17/22.)

Vajjon IX. Leó, majd VI. Orbán, VII. Kelemen és még sok pápának tudomásuk volt Jézusnak e szándékáról, reménységéről?

Jézus tanainak meg nem értését különösen bizonyították a hadakozó pápák, élükön II. Gyulával. XII. Lajos, francia királlyal szembeni ellentéte oda vezetett, hogy a király kezdeményezésére a francia-barát bíborosok 1511-re Pisába egyetemes zsinatot hívtak egybe, nyilvánvalóan a pápa félreállítására. A politikai célok eszközévé vált reformkövetelés elől most II. Gyula nem tudott másként kitérni, mint hogy maga is reform-zsinatot hívott egybe. Az V. lateráni egyetemes zsinat 1512. májusában nyílt meg. Itt lép színre az egyetlen magyar pápajelölt, Bakócz Tamás, aki raffinált módon előbb semleges álláspontra helyezkedett Pisa és Laterán között, végül is II. Gyula mellett döntött. Szemkáprázató pompával vonul be Rómába, szórva a magyar aranyakat, vesztegetve velük a szavazattal bíró bíborosokat. Tette ezt önző, egyéni érdekből, — uralomvágyból. Bakócz hiába szórta Egyháza aranyait, Giovanni Medici lett a pápa, akit IV. Sixtus pápa unokaöccse, a firenzei dómban bérgyilkosokkal megsebesített. X. Leó pápa teljesen világias ember volt, aki a kereszténységből kiszarolt mesés gazdagságot, az udvarában tolongó, köztük sok érdemtelen hízelkedőnek szórta szét. „Uralkodása” a középkori pápaság teljes hanyatlása volt. Az egyház új problémái, a reform, távol álltak tőle. Amikor a kifinomult latin versekért lelkesedik, Luther a nép nyelvére fordítja a Szentírást! Amikor a pápai udvar a szellemi és testi élvezetek rafinált fokozásában leli örömét, a Reformáció a polgári rációt és a szorgos munkát állítja a valláserköles középpontjába. Fény és árnyék, szépség és mulékonyság soha nem voltak így együtt a Vatikánban”. (A p. t. 202. o.)

Rómában vihar előtti hangulat lett úrrá, amikor a pápa 1517-ben, eredménytelenül berekesztette a zsinatot, a bíborosok összeesküvést szőttek ellene. A merénylet meghiúsult, a finomlelkű humanista, az elégedetlenkedők vezérét, — nagyapja módszerével — felakasztatta, bűntársait megfosztotta méltóságaitól, s hogy ez meg ne ismétlődjön, 39 új bíborost nevezett ki, és hozzálátott elsőrendű célja, — Itáliának a Mediciek kezére juttatása — megvalósításához. Közben Itália területéért a csatározás változatlan hevességgel folytatódik. X. Leó szorult helyzetében Bölcs Frigyes szász választófejedelmet akarja megnyerni, ennek érdekében császári koronát ajánl neki, — Luthernek bíborosságot kínál. Mindketten visszautasítják a csábításokat.

1519-ben, V. Károly császár révén a Habsburgok kezébe került a kontinentális főhatalom. A kibontakozó összezapásban az utolsó középkori császár, V. Károly és az utolsó középkori pápa, X. Leó is szembekerülnek egymással, amely mindkét fél vereségével végződik, és győztese a Reformáció és a nemzeti eszme lesz. (A p. t. 203. o.)

X. Leó 1521-ben hirtelen bekövetkezett halála után egy holland származású bíborost, Adrián Dedel Florissoont, V. Károly császár volt nevelőjét választották pápává. Művelt, világosan látó, szerény, takarékos, feddhetetlen jellemű ember volt. Megválasztása után — nunciusa által — a Nürnbergben székelő birodalmi gyűléshez a következő nyilatkozatot tette: „Tudjuk, hogy esztendőnk óta nagy visszaélések harapozódtak el a szentszéknél. Nem csoda, ha a betegség a főből, a tagokra ment át, a pápától az alsóbb prelátusokig. Mi prelátusok és papok valamennyien a saját külön utainkon jártunk. Hosszú idő óta nem volt senki, aki valami jót tett volna, — senki!”

1523-ban VI. Hadrián pápa hirtelen meghalt. Állítólag megmérgezték. A pápai „trónra” X. Leó unokaöccse, Giulio Medici, Medici Lorenzónak törvénytelen fia, — VII. Kelemen néven — ekrült. (1523—1534.)

Az egyházi állam spanyol gyűrűbe kerül. Francia szövetséget keresnek, de V. Károly császár megelőzte őket és 1527-ben végigsöpri Itáliát, megszállja Rómát és feldúlja. A rene-

szánsz Rómát csaknem elpusztító hadjárat, az idők beteljesedésének jele volt a kortársak szemében.

A császárnak azonban szüksége volt az egyház és a pápa támogatására, ezért Luther ellen fordult.

Luther prédikációiban, írásbeli fejtegetéseiben rámutatott arra, mit kellene egy zsinatnak határoznia. Szerinte csak a Biblia az egyedüli tekintély, ami az Írásban nincs, az az emberek műve. A Bibliában csak egy szentséget találni, az pedig az Isten Igéje! — melyhez három jel járul: A keresztség, a bűnbánat és az Úrvacsora. A háromnak is eredeti lényege és értelme, a hit. Ha hite van valakinek, az szentségek nélkül is üdvözülhet!

Luther fellépése idején a várható, a szükséges és elkerülhetetlen — reformáció — egységes volt. Csakhamar ismét bebizonyosodott, hogy a keresztény-eszme törékeny. A keresztény társadalom gyenge arra, hogy a vallási szempontok érdekében felülemelkedjen anyagi érdekein. Összeegyeztethetetlenek a fejedelmek, a tőkés polgárság és a vagyontalan többség nézetei. Végzetessé vált a helyzet 1523-ban, a lovagok fegyveres felkelésével, a fejedelmek és főpapok ellen. Luther megtagadta velük a közösséget, — vereséget szenvednek, — de az erőszak már rossz példaadás volt a több évig tartó német parasztháború fellángolására.

A Reformáció, — térnyerésével irányzatokra szakadt. Jézus egységre intő szava, ismét süket fülekre talált! Svédország, Norvégia, Finnország, a lutheri tanokat változatlanul vette át.

Az 1524-ben, Svájcban fellépő Ulrich Zwingli az 1531-ben kitört polgárháborúban elesett. Halála után a „svájci” reform-mozgalom vezetője Kálvin János (1509—1564) lett. A francia származású Kálvint, Franciaországból kitiltották, — Bazelen telepedett le és 1536-ban kiadta főművét, melyben rendszerbe foglalta a reformáció alapelveit!? Bázalból — Genfbe ment, onnan Strassburgba, ahol 3 évig élt. 1541-ben visszatért Genfbe és ott vezeti be új egyházi rendszerét. Ezzel a Luther érdeméből fakadt protestantizmus két ágra szakadt. A kálvini-ág, Svájcban kívül Hollandiában, Skóciában, Magyarországon, Angliában terjedt el.

A lutheránus hittan szerint: Üdvözülünk, egyedül, a hit által. Kálvin hozzáteszi: A hit, Isten ajándéka, az üdvösség egyedül Isten kegyelméből és jótettzésétől származik. (Hasonlóságot mutat a 200 évvel előbb élt, és előzőkben idézett Ockham Vilmos gondolataival!) Említeni kell még a predestinációt, — az eleve elrendelést — mely végképp nem eredeti gondolata Kálvinnak, tudvalevően már Ágoston (354—430) tanításának része.

A történelem ismeretében — úgy tűnik — a Luther melletti „fellépések” csak szórszálhasogatások voltak, egyéni becsvágyból eredtek, érvényesülési törekvésekből fakadtak, melyek a kereszténység egyetemes érdekét nem szolgálták, annak csak ártottak!

VII. Kelemen pápa, politikai állásfoglalása miatt, hozzásegített az angol egyház elszakadásához, ahol 1534-ben közvetlenül, VIII. Henrik király magánügye szolgáltatta az okot, bár Angliában, Wyclif János fellépése nyomán már a XIV. században megvolt a Rómától való elkülönülés szándéka. Wyclif hirdette meg az egyházi reform radikális programját!

„1534-ben meghalt VII. Kelemen. Utóda az alsószoknya kardinális, III. Pál néven (1534—1549). A világias pápa uralmát a rokonok és családtagok irányában megnyilatkozó mértéktelen támogatás jellemezte. Főleg fia, Pierluigi Farnese volt rá nagy hatással. Két unokáját még gyermekkorukban emelte a bíborosi kollégiumba. A művészetek iránti érzékét mutatja, hogy még bíboros korában építtetni kezdett palotája, a Palazzo Farnese ma is Róma gyöngyszemei közé tartozik”. (A p. t. 214. o.)

A római egyház válságos helyzetében, a belátás helyett, — a gőg diadalmaskodott! A Vatikánban, Jézus Igéitől való eltérés, azokkal való szembehelyezkedés vitathatatlanná vált. Az Evangélium végleg kiesett a főpapok kezéből!

A korabeli Európa alapvető hatalmi ellentéte a „katolikus” spanyol (Habsburg) és a „katolikus” francia nagyhatalom között feszült, és 1521—1555 között, öt háborút eredményezett, ami arra mutatott, hogy a legfelsőbb világi körökben is, a keresztény eszme gyökértelen.

A római egyház „megújhdásának” ügyét szolgálni hívatott tridenti zsinatot, (1545—1563) — sok huzavona után — III. Pál 1542-re hívta össze. A megnyitást, a negyedik francia—spanyol háború (1542—1544) megakadályozta.

Róma felkészülését a reformációval való harcra, — a védekező szakaszban — leginkább a pápai inkvizíció újjászervezése jelentette. Néhány évtized múlva ez lesz az ellenreformáció elrettentő eszköze. Az inkvizíció újjáalakítása, a bíborosi testületen belül történt meg. A rendező elv, — a kaptafa — a múltból eredt. III. Pál, 1542. VII. 21-én kiadott bullájával rendelte el a Sacra Romana et univerzalis inkvizíciót, későbbi nevén a Sanctum Officium-ot. (Érdemes megjegyezni, hogy az „Officium” — hivatal-t, tisztség-et jelent, vallási vonatkozásban pedig: mise.) Ez az első hivatal, amelynek élén a bíboros főinkvizítor állt. Tényleges megalapítója: Carafa. A dominikánusból lett spanyol bíboros, a középkori dominikánus inkvizíciót és a spanyol állami inkvizíciót egyesítette. Átvette az általuk kikísérletezett, szörnyű kínzási eljárásokat és a talán még szörnyűbb, lélekölő módszereket. Javasolta az intézmény felállítását Rómában és azt, hogy a pápa tegye az inkvizíciót a központi egyházkormányzat szervevé. Az időközben (1540) alapított, ugyancsak spanyol eredetű jezsuita-rend, Carafat-ot, ebben támogatta. A jezsuita-rend alapítója: Egy baszk, nemesi családból származó, megrokkant katona; idegileg gyenge, kimerült, de az ismeretlenség homályába távozni nem hajlandó típus, aki kényszerhelyzetében választja a pacifizmust, mert kardcsörtetésre, erejéből már nem tellett. Beteges hajlamát sugallja, hogy „a bíboros-főinkvizítor, — minden képzeletet felülmúló kínzásainak bevezetését pártfogolja”!

A pápai inkvizíció, rangra, nemre való tekintet nélkül, mindenki felett ítéltetett, halálbüntetést szabhatott ki, amely alól csak a pápa adhatott kegyelmet.

Az inkvizíció lényege az volt, hogy mindent megtehetett, elrendelhetett annak érdekében, hogy a reformációt megállítsa, kiirtsa, illetve minden eltérést az „igazságnak” nyilvánított dogmáktól, — megtoroljon. Így azután az eretnakség vádja, a titkos és névtelen feljelentések révén a politikai,

gazdasági, vagy személyes bosszú eszköze is lett. A tragikus vonás abban erősödött, hogy az inkvizíciót intézkedéseiben a világi karhatalom támogatta. A Pápai Államban ehhez elretentő példákat mutattak. Rómában az autodafékat a Santa Maria alla Minerva előtti téren rendezték meg. Auto da fe, — spanyol kifejezés, annyi, mint hitbeli állásfoglalás. Az inkvizíciós törvényszék ítéletének „ünnepélyes” kihirdetése az egyházi és világi hatóság jelenlétében történt. Az ezt követő ítéletvégrehajtás folyamán, — ami a világi hatóság feladata volt — az inkvizítor megkövetelte, hogy a nézők időszakonként hangosan hitet tegyenek az „egyház”, kezdetben III. Pál „igaza” mellett.

Velencében viszont az olcsóbb vízbefojtás eszközét választották. Az elítélteket két bárkán kivitték a nyílt tengerre. A két bárka egymás mellé állt, s a kettő között pallót fektettek keresztül. Erre ültették a megkötözött „eretnekeket”, majd a két bárka ellenkező irányba evezett, mire a palló a vízbe zuhant és a szerencsétlenek a vízbe fúltak.

E fejezet méltó függőnye Carafa 1543-ban kiadott rendelete, mely szerint a könyvek kinyomtatása csak az inkvizíció előzetes engedélyével történhet. Ezzel megalapozta az egyházi könyvcenzúra intézményét. (A p. t. 216—218. o.)

Az örökkévalóság is elégtelen a római egyház számos pápai bestiális bűneinek vezeklésére!

„A Bibliában, — mondja Spinoza — nincs benne semmi, ami az ésszel ellentétes volna. De betű szerint értelmezve, tele van tévedésekkel, ellentmondásokkal és szemmel látható lehetlenségekkel”. (A Gond. Hősei 149—150. o.)

Spinoza nem választja külön az Ó- és Új-testamentumot, pedig előfordul, hogy az elkerülhetetlen. A bűnbeesés, — lerövidített legendája szerint — azért következett be, mert az Őszülők ettek a jó és gonosz-tudás fájának gyümölcséből és mondá az Úristen: „Íme az ember olyanná lett, mint mi közülünk egy, jót és gonoszt tudván”. (Mózes 3—22.)

Jézus jött, és mondá: „Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes”. (Máté 5, 48.)

Gondoljunk a római egyház egyik naiv erőfeszítésére, az Isten, az Atya megszemélyítésére, az öreg, szakállas Úrra,

— kiváltképp a szentháromság-szobrokon! Egy bizonyíthatatlan tétel egyoldalú értelmezésének igazolására kezdték építeni, — kerül, amibe kerül — a szentháromság-szobrokat.

Személy-e az Isten? A szónak emberi értelmében nem, — írja Spinoza.

Fordítsuk figyelmünket a további építkezésekre, — a templomokra! Az Ó-szövetséget előszeretettel olvasó római egyház félrevezeti hívőit, amikor templomai ajtajára függeszti: „A templom, Isten háza”! Elképzelhetetlen, hogy az illetékesek nem ismernék az Ó- és Új-szövetség ide vonatkozó részeit: Ésaías 66—1—2.

Így szól az Úr: „Az egek nekem ülőszékem, és a föld lábaimnak zsámolya; minő ház az, amelyet nékem építeni akartok, és minő az én nyugodalmamnak helye? Hiszen mind-ezeket kezem csinálta” . . .

Ap. cs. 17—24.

„Az Isten, aki teremtetten a világot és mindazt ami abban van, mivelhogy Ő mennynek és földnek ura, kézzel csinált templomokban nem lakik”. (Csel. 14. 15. + Csel. 7. 48.49. — 1. kir. 8. 27.)

Ezek, az Isten igéi!

Következésképpen a templom nem az Isten háza, hanem a lélek, a lelkek iskolája. Csak szükségszerűen kellett volna építeni. Gondoljunk a katedrálisokra, a dómokra, bennük a templomokra, altemplomokra, kápolnákra! Az olasz Velencében 200 templom és kápolna van. Ilyen méretekből és mértékben építésük fölösleges volt és pazarlás.

Ilyen és ennyi „templom” kellett annak a Vatikánnak, melyben V. Sixtus (1585—1590) óta a bíboros, a „római egyház hercege”, a világi hercegekkel egyenrangú . . .”! (A p. t. 229. o.) S hogy ez az ellentmondásos állapot mennyire tartós-nak bizonyult, azt az 1963—1978-ig „uralkodó” Giovanni Battista Montini, vagyis VI. Pál is megerősítette!

Aki csak egyszer, — figyelmesen — olvassa el János evangéliumának 4-ik részét, (21—24.) Jézus beszédét a szamariai asszonnyal, — az rögtön belátja és elfogadja, hogy a templomok építése évszázadokon át meggondolatlanul történt. A nagyszerű, hatalmas, méreteivel lenyűgöző, csodálatos

épületeket, — melyeknek többségét a személyi becsvágy építette — Jézus, — János idézett 15 sorával lebontja, és útmutatást ad, mely szerint: építeni a lelket kell, és benne az igazságot!

Mindezek szorosan összefüggnek a két legfőbb törvény teljesítésével: Az első, nagy parancsolat a szeretetben teljességet kíván, Urával, Istenével szemben, szívtől, lélektől, elmétől, erőttől. És e parancsolat kiegészítése, a második, mely hasonlatos ahhoz: „Szeresd felebarátodat, mint magadat”. (Máté 22.39—3. Mózes 19.18.)

A két parancs elhangzása után, a szeretet megnyilatkozása, mutatta meg a teljesítés mérvét, mértékét. A teljesítés mérve, a ráfordított „áldozatok” (szellemi, fizikai, anyagi) mértékétől függött. Úgy tűnik a keresztyénség az „áldozatokból” az első parancsolatot, — legalábbis külsőségekben — túlzásba is vitte, s talán annak tudható be, hogy a második teljesítésére a szeretetből már — hasonlatos módon, mint ahogyan magunkat szeretjük — sem fizikai, sem anyagi, sem szellemi ereje nem maradt!

A Tanítással való számos szembehelyezkedés egyike a gyermekkeresztelés! Jézus így szólt: „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni, aki nem hisz, elkárhozik”. (Márk 16—16) Szó sincs arról, hogy elegendő, ha a „keresztyszülők” hívők. A szándék átlátszó, az eklézsiaépítést szolgálja, csak a lemorzsolódások ékesen bizonyították: eltérni lehet Jézus útmutatásaitól, de számolni kell következményeivel.

Végül érthetetlen és elfogadhatatlan az a kizáró Vatikáni szemlélet, mely szerint onthatták akár vérüket is a nem római katolikus térítők, — szentek — legalább is a római vélekedés értelmében, nem lehetnek!

A keresztyénség terjedése megtorpant. A vezetők anyagi-as szemlélete győzedelmeskedett! Szolgálatról prédikáltak, — és uralkodtak! Engedelmességet követeltek, és maguk nem engedelmeskedtek Mesterüknek! Alázatosságról szónokoltak és göggel fordultak el az ugyanazon hitet valló vezetőktől, kizárólag hatalmi törekvéseik miatt!

Palotákból nem lehet hatásosan mutogatni az istállóra, kényelmes ágyból a szalmával bélelt jászolra. A benne fekvő

Gyermek egyszerű fehérgyolcs-ruhácskájára, — mindezt bíborban, felékszerezve, nem is oly rég még hármaskoronával! Eltévelyedés!

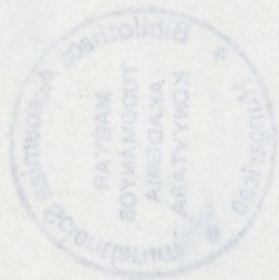
Az „emberek” — igen hosszú ideig elnézőek voltak, azután szóltak, tiltakoztak! Az Isten hallgatott! Malmai nem álltak meg!

A kereszténység hosszú ideje mutatkozó vérszegénységének, immár 100 éve tartó sorvadásának indoklására szolgáljon a kudarcok okainak feltárása, hitelt érdemlő tények erejével; a buktatókat előidéző szemléletek, vélekedések, elfogadhatatlan, tarthatatlan álláspontok, kendőzés nélküli kritikájával.

Fentiek alapján válik érthetővé, hogy Jézus tanítása tömegekre nézve, — az évszázadokig tartó hódításokkal ellentétben — miért vesztette el hatását, vonzóerejét!

Örökre nem, — de beláthatatlan ideig reménytelen marad Jézus tanításának eredményes közvetítése, a vallási vezetők, — tegyük hozzá a világiakénak is — immár két évezrede tartó, anyagias szemlélete miatt! Egyetlen ok, — a többi mind következmény!

1993. március 25.

100.

